Nr 4.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om förfoganderätt för luftskyddets behov; given Stockholms slott den 19 november 1937.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om förfoganderätt för luftskyddets behov.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Förslag
till
Lag
om förfoganderätt för luftskyddets behov.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Bestämmelserna i 2—15 §§ skola äga tillämpning allenast då luftskyddstillstånd, varom förmäles i 13 § luftskyddslagen, är rådande.

2 §.

Konungen eller, efter Konungens förordnande, länsstyrelse eller annan myndighet äger föreskriva, att invånare å ort, som hotas av anfall från luften, skola taga uppehåll utom sin bostad eller bostadsort, ävensom, i den mån det prövas nödvändigt, bestämma, varest uppehåll skall tagas.

3 §.

1 mom. Länsstyrelsen äger, då det prövas nödvändigt för luftskyddsändamål, taga i anspråk markområden, byggnader, utrymmen, transportmedel, utrustningspersedlar, materialier och annan egendom, som tillhör eller innehaves av kommuner eller enskilda. Utrustningspersedlar eller materialier, som någon innehar för beredande av luftskydd åt sig eller sin familj eller hos honom anställda personer eller för skyddande av egendom, vilken av honom innehaves, må dock icke tagas i anspråk i vidare mån än persedlarna eller materialierna finnas vara obehövliga för sådant ändamål.

2 mom. Markområden, byggnader och utrymmen så ock transportmedel, vilka icke stadigvarande erfordras för luftskyddsändamål, tagas i anspråk med nyttjanderätt. Egendom, som kan antagas bliva förbrukad eller förstörd eller komma att väsentligt minska i värde, tages i anspråk med äganderätt. Annan egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke länsstyrelsen finner lämpligt eller ägaren påfordrar, att egendomen övertages med äganderätt.

4 §.

1 mom. Ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, för vilken luftskyddsplan uppgjorts eller luftskydd eljest erfordras, är pliktig att tåla eller vidtaga de åtgärder med avseende å egendomen ävensom dess inredning och utrustning, som av länsstyrelsen prövas erforderliga för luftskyddets genomförande.

2 mom. Underlåter någon att vidtaga åtgärd, som i 1 mom. avses, äger länsstyrelsen ombesörja denna, och må kostnaden härför, efter prövning av domstolen i den ort, där åtgärden ägt rum, uttagas av den försumlige, i den

mån han icke på grund av stadgande i denna lag eller eljest är berättigad till ersättning för åtgärden.

5 §.

1 mom. För åtgärd, som avses i 3 § 1 mom. eller 4 § 1 mom., är med nedan i 2 och 3 mom. angivna undantag ägare eller innehavare av egendom, som beröres av åtgärden, berättigad till ersättning av kronan.

För egendom, som övertages med äganderätt, lämnas full ersättning . Då egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, lämnas full ersättning för avkastning eller nytta, som ägaren eller innehavaren går förlustig, samt för skada eller avsevärd försämring, som i följd av egendomens begagnande för luftskyddsändamål uppkommer å egendomen. Kostnad eller skada i följd av åtgärd, som avses i 4 § 1 mom., skall till fullo gottgöras.

2 mom. Ersättning utgår icke till kommun för materiell, som inom luftskyddsområde, vartill kommunen hör, tages i anspråk för ordnings- eller vakttjänst, brandtjänst, indikerings-, sanerings- eller röjningstjänst, reparationstjänst, sjukvårdstjänst eller annan dylik luftskyddstjänst, ej heller för mistad avkastning eller nytta av annan kommunen tillhörig egendom, som tages i anspråk med nyttjanderätt.

3 mom. Avser åtgärden huvudsakligen beredande av skydd för viss egendom eller dess ägare eller innehavare eller för personer, som vid den tid, då luftskyddstillstånd inträdde, bodde eller vistades inom egendomen eller eljest nyttjade denna, utgår ersättning allenast om och i den mån det med avseende å storleken av kostnad eller skada, som föranledes av åtgärden, samt omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

6 §.

Anspråk på ersättning för åtgärd, som avses i 3 § 1 mom. eller 4 § 1 mom., skall, där ej 4 § 2 mom. är tillämpligt, prövas i den ordning, som är stadgad beträffande rekvisition för krigsmaktens behov. Ändå att egendom, som tages i anspråk, är avsedd att tillhandahållas endast vid särskilda tillfällen, må ersättningen bestämmas en gång för alla, dock att inskränkning därigenom icke sker i rätten till ersättning för skada, som ej förutsetts. Angående sätt och tid för ersättningens erläggande skall gälla vad i rekvisitionslagen stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

7 §.

Har med äganderätt tagits i anspråk egendom, som borgenär hade såsom pant eller eljest under panträtt i handom, skall ersättningen för egendomen överlämnas till överexekutor i den ort, där egendomen togs i anspråk. Lag samma vare, där borgenären hade panträtt i egendomen utan att hava den under panträtt i handom eller ägde rätt att kvarhålla egendomen till säkerhet för fordran samt borgenären tillika, innan ersättningen guldits, yrkat utfå betalning därur hos den, som det tillkommer att gälda ersättningen.

I fråga om överexekutors förfarande med ersättning, som avses i föregående stycke, skall gälla vad om fördelning hos utmätningsman av köpeskilling för utmätningsvis såld lös egendom är stadgat.

8 §.

Länsstyrelsen äger ålägga envar att lämma upplysning huruvida och i vilken myckenhet han innehar viss egendom, som kan behöva tagas i anspråk för luftskyddsändamål.

Åsidosätter någon skyldighet att lämna upplysning, som i första stycket avses, eller finnes skälig anledning misstänka, att han söker vilseleda i fråga om sitt innehav av egendom, som där sägs, må undersökning verkställas av kontor, lagerlokal eller annan lägenhet, varöver han förfogar, så ock granskning ske av hans handelsböcker och affärshandlingar. I fråga om befogenhet att besluta angående undersökning eller granskning, som nu nämnts, samt beträffande tid, då undersökning må äga rum, och förfarandet därvid skola bestämmelserna angående husrannsakan äga tillämpning.

9 §.

Kommun är pliktig att i enlighet med planerna för luftskyddet på anfordran av länsstyrelsen ställa kommunala kårer ävensom annan hos kommunen anställd personal till förfogande för luftskyddstjänst; dock vare kommun icke skyldig att för något slag av luftskyddstjänst tillhandahålla större personal än som, då luftskyddstillstånd inträdde, var anställd inom vederbörande kår eller annan mot luftskyddstjänsten svarande gren av kommunens förvaltning.

För fullgörande av vad enligt första stycket åligger kommun utgår icke ersättning.

10 §.

Länsstyrelsen äger uttaga erforderlig personal för att fullgöra luftskyddstjänst. Därvid må icke uttagas män under aderton eller över sextio år eller kvinnor, såvida de icke frivilligt åtaga sig den tjänstgöring, varom är fråga, eller ock behovet av personal icke annorledes kan på tillfredsställande sätt fyllas.

11 §.

För tillfälligt utförande av arbete för luftskyddet, som är av synnerligen brådskande art och ej är att hänföra till luftskyddstjänst, äger länsstyrelsen uttaga varje för sådant arbete lämpad person.

Ägare eller innehavare av fastighet eller annan egendom, som upplåtits till bostäder, samt personer, vilka i fråga om tillsyn å egendomen företräda ägaren eller innehavaren, ävensom arbetsgivare äro skyldiga att lämna biträde vid sådan uttagning av personal, som avses i denna paragraf.

12 §.

För uttagande av personal, som avses i 10 § och 11 § första stycket, äger länsstyrelsen ålägga envar att inställa sig inför länsstyrelsen eller den, som av länsstyrelsen förordnats att biträda med uttagningen. Den som uttagits är skyldig att i avseende å tjänsten eller arbetet ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som meddelas av länsstyrelsen, vederbörande luftskyddschef eller den eller de personer, som av länsstyrelsen förordnats att utöva befäl över uttagen personal.

Om ersättning till uttagen personal gäller vad därom framdeles kan bliva bestämt.

13 §.

Därest någon utebliver utan anmält laga förfall eller avviker från tjänstgöring eller arbete, vartill han uttagits enligt 10 § eller 11 § första stycket, eller från förrättning, vid vilken han jämlikt 12 § ålagts inställa sig, äger länsstyrelsen förordna, att han omedelbart skall genom polismyndighetens försorg hämtas.

14 §.

Länsstyrelsen må i den utsträckning, som finnes lämplig, uppdraga åt luftskyddschef att inom luftskyddsområde utöva de befogenheter, som enligt 3 och 4 §§, 8 § första stycket samt 9—13 §§ tillkomma länsstyrelsen.

15 §.

1 mom. Över luftskyddschefs beslut i ärende, som avses i denna lag, må besvär anföras hos länsstyrelsen inom tjugu dagar från det klaganden erhållit del av beslutet.

Beslut, som enligt denna lag meddelats av länsstyrelse eller annan myndighet, varom förmäles i 2 §, må överklagas hos Konungen inom tid, som i allmänhet är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

2 mom. Myndighets beslut i fall, som avses i 2—4 och 8—14 §§, skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

16 §.

Har någon åsidosatt föreskrift eller föreläggande, som meddelats med stöd av denna lag eller enligt 22 § utfärdade bestämmelser, straffes med dagsböter eller fängelse; äro omständigheterna synnerligen försvårande, må dömas till straffarbete i högst två år. Lag samma vare, där någon i fall, som i 8 § första stycket sägs, mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift om förhållande, som i sistnämnda lagrum avses.

Fortsätter någon under tid, då han är ställd under tilltal för brott, som i första stycket sägs, samma brott, skall han för varje gång åtal därför anhängiggjorts fällas till det straff, som är bestämt för sådant brott; dock må sammanlagt frihetsstraff icke överstiga två år.

17 §.

Vad som inhämtas vid undersökning eller granskning, som i 8 § andra stycket omförmäles, må ej yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med undersökningen eller granskningen avsedda ändamålet. Bryter någon häremot, straffes med dagsböter eller fängelse.

18 §.

Brott, som i 17 § sägs, må av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av målsäganden.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras gäldande, skola de förvandlas enligt allmän lag.

19 §.

Beträffande ersättning, vartill någon enligt denna lag blivit berättigad under luftskyddstillstånd, skola, ändå att luftskyddstillståndet upphört, lagens bestämmelser fortfarande äga tillämpning.

Anspråk på ersättning skall vid talans förlust framställas inom sex månader efter det luftskyddstillståndet upphört eller, där förhållande, varå anspråket grundas, yppats efter luftskyddstillståndets upphörande, inom sex månader efter det förhållandet yppades, dock senast inom två år efter luftskyddstillståndets upphörande.

20 §.

Ändå att luftskyddstillstånd icke är rådande, må Konungen ålägga ägare eller innehavare av viss anläggning att med avseende å driften vid anläggningen vidtaga sådan åtgärd, som icke utan äventyrande av luftskyddet kan anstå och icke för ägaren eller innehavaren medför oskälig kostnad.

Underlåter någon att ställa sig till efterrättelse åläggande, varom i första stycket sägs, äger Konungen förelägga vite; Konungen må ock låta ombesörja åtgärden, och skall för sådan händelse vad i 4 § 2 mom. är stadgat om uttagande av kostnad äga motsvarande tillämpning.

21 §.

Vad i denna lag är stadgat om länsstyrelse gäller i fråga om Stockholm överståthållarämbetet.

22 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser med avseende å tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1938.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Solliden den 11 september 1937.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WESTMAN, NILSSON, FORSLUND.

Tillförordnade chefen för socialdepartementet, statsrådet Forslund, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och försvarsdepartementen *fråga om ytterligare lagstiftning angående luftskyddet* samt anför:

Inledning.

Sedan 1937 års riksdag bifallit Kungl. Maj:ts propositioner nr 211 med förslag till luftskyddslag och nr 212 angående anslag till civilt luftskydd, har den 11 juni 1937 utfärdats dels luftskyddslag, dels kungörelse med närmare bestämmelser om luftskyddslagens tillämpning (luftskyddskungörelse) och dels instruktion för luftskyddsinspektionen (svensk författningssamling nr 504—506). Genom dessa författningar har frågan om luftskyddets organisation och dess planläggning i fredstid vunnit sin lösning. Av skäl, som i det följande skola beröras, har emellertid frågan om införande av lagbestämmelser, vilka äro av beskaffenhet att innefatta starkare ingrepp i privaträttsliga förhållanden — särskilt bestämmelser med avseende å luftskyddets genomförande i händelse av krig eller krigsfara — lämnats utanför den nu genomförda lagstiftningen.

Inledningsvis må något beröras lagstiftningen över huvud angående behovstäckningen vid krig eller krigsfara. Gällande bestämmelser i detta hänseende avse endast krigsmaktens behov och grunda sig på § 74 regeringsformen. I nämnda grundlagsbud stadgas, att från den dag, då enligt beslut av Konungen i statsrådet och efter utfärdande av riksdagskallelse rikets krigsmakt eller någon del därav ställes på krigsfot för upprätthållande av rikets neutralitet eller för avvärjande av ett befarat eller börjat angrepp, Konungen äger att i den ordning, på det sätt och på de villkor samt med den skyldighet för staten till ersättning, som bestämmas i särskild av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag, låta av kommuner eller enskilda utfordra förnödenheter och tjänstbarheter, som må vara att i orten tillgå och som erfordras för fyllande av sådana krigsmaktens oundgängliga behov, vilka icke på annat sätt kunna med tillräcklig skyndsamhet tillgodoses.

Med stöd härav hava utfärdats lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov (den s. k. rekvisitionslagen), lagen den 9 april 1926 angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagningslagen) samt lagen den 27 april 1934 om anskaffning av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (häst- och fordonsanskaffningslagen).

Rekvisitionslagen reglerar rätten för militära myndigheter att efter mobilisering tvångsvis taga i anspråk förnödenheter och tjänstbarheter av i lagen särskilt angivna slag. Häst- och fordonsanskaffningslagen samt fartygsuttagningslagen medgiva rätt att — likaledes efter mobilisering — taga i anspråk de hästar, fordon och fartyg, som erfordras för krigsmaktens mobiliseringsbehov, samt reglera tillika systemet för de under fredstid behövliga förberedelserna för nämnda behovs tillgodoseende. Till samtliga dessa lagar ha utfärdats tillämpningsförfattningar.

Sedan rekvisitionslagen inom rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap underkastats omarbetning, har rikskommissionen med skrivelse den 2 november 1934 till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till ny rekvisitionslag. Inom rikskommissionen ha även utarbetats förslag till vissa andra författningar på den av krigs- och därmed jämförliga förhållanden betingade statliga förfoganderättens område, däribland lag om skyldighet i vissa fall att i fredstid tillhandahålla förnödenheter m. m. för krigsmaktens behov samt lag om förfogande över viss egendom för krigsmaktens behov (militär förfogandelag). Sistnämnda båda lagförslag grunda sig icke å § 74 regeringsformen utan äro närmast att betrakta såsom en form av expropriationslagstiftning. Sålunda förutsättes icke för de föreslagna lagarnas tillämpning, att beslut om mobilisering meddelats. Enligt den förra av de båda lagarna, som är av mera begränsad räckvidd, skulle Konungen kunna äga meddela förordnande om viss förfoganderätt för militär befälhavare, enligt den senare, mera vidsträckta lagen skulle däremot principiellt riksdagens medverkan erfordras, för att lagens bestämmelser skulle kunna träda i tillämpning, dock med möjlighet för Konungen att interimistiskt besluta i sådant hänseende. Sedan såväl förslaget till rekvisitionslag som de båda övriga lagförslagen undergått överarbetning inom försvarsdepartementet, hava de båda sistnämnda förslagen den 30 juni 1937 på föredragning av chefen för försvarsdepartementet, som därvid jämväl framlagt förslaget till rekvisitionslag, remitterats till lagrådet.

Under ett krig eller kristillstånd, som medför kännbara svårigheter i varutillförseln, erfordras emellertid en förfogandelag, vars räckvidd icke är bunden till krigsmaktens behov utan som kan tjäna till grund för allmänna varuregleringar, då sådana finnas behövliga för folkhushållningen. Förslag till en dylik allmän förfogandelag, avsedd att tillgodose såväl civila som militära behov, har ock utarbetats av rikskommissionen för att vid behov kunna framläggas. I och med antagandet av den allmänna förfogandelagen skulle motsvarande militära lag bliva överflödig och därför försättas ur tillämpning.

Då luftskyddet erhållit en från krigsmakten helt skild organisation, kan

det komplex av militära krigshushållningsförfattningar och förslag därtill, för vilket ovan redogjorts, icke tillgodose luftskyddets behov. Den allmänna förfogandelagen, som är avsedd att framläggas för riksdagen först på ett senare stadium, lämpar sig icke som grundval för luftskyddets krigsförberedelser, vilka kunna behöva hastigt sättas i verket utan avvaktande av riksdagens sammanträdande. Sistnämnda lag kan däremot få stor betydelse i fråga om tillverkning och anskaffning av sådan luftskyddsmateriell m. m., som senare kan bliva erforderlig. För närvarande saknas emellertid — frånsett vissa stadganden i luftskyddslagen, till vilka jag i det följande återkommer — bestämmelser om tvångs- och förfoganderätt för luftskyddets genomförande.

Förslag till dylika bestämmelser framlades av *luftförsvarsutredningen* i dess den 11 december 1931 dagtecknade betänkande (statens offentliga utredningar 1932: 3), vilket bland annat innehöll förslag till lag om luftförsvarstillstånd. Enligt detta förslag skulle rekvisitionslagens bestämmelser även äga tillämpning, då under luftförsvarstillstånd egendom behövde tagas i anspråk för det civila luftskyddets behov. Några bestämmelser om allmän medborgerlig plikt att fullgöra luftskyddstjänst eller arbete för luftskyddets genomförande upptogos dock icke i förslaget.

Civila luftskyddsutredningen framlade i sitt den 21 december 1936 dagtecknade betänkande (statens offentliga utredningar 1936: 57) förslag till bland annat en luftskyddslag, vilken avsåg att meddela erforderliga lagbestämmelser angående såväl luftskyddets organisation och förberedande i fredstid som dess genomförande i händelse av krig eller krigsfara. Utredningens förslag till luftskyddslag torde såsom bilaga (*Bilaga B*) få åtfölja detta protokoll. Bland stadgandena om luftskyddets förberedande i fredstid upptog nämnda lagförslag en bestämmelse (12 §) om åläggande i vissa fall för kommuner eller enskilda att vidtaga särskilda åtgärder med avseende å driften vid mera betydelsefulla anläggningar eller inrättningar. Tillämpningen av bestämmelserna med avseende å krig och krigsfara gjordes beroende av att Konungen anbefallt »luftskyddstillstånd».

Över civila luftskyddsutredningens betänkande avgåvos i anledning av remiss utlåtanden av arméförvaltningen, chefen för generalstaben och t. f. chefen för försvarsstaben, de båda sistnämnda gemensamt, marinförvaltningen efter hörande av marindistriktsbefälhavaren för ostkustens marindistrikt ävensom befälhavande amiralen i Karlskrona och kommendanten i Vaxholms fästning, chefen för marinstaben, chefen för flygvapnet och flygförvaltningen, de båda sistnämnda gemensamt, rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap, medicinalstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, telegrafstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, kammarrätten såvitt angår av utredningen förordad ändring i skattelagstiftningen, riksräkenskapsverket, allmänna civilförvaltningens lönenämnd, kommerskollegium efter hörande av handelskamrarna i riket ävensom svenska hamnförbundet och Sveriges kemiska industrikontor, statens provningsanstalt, överståthållarämbetet efter hörande av polis-

mästaren i Stockholm, samtliga länsstyrelser, överstyrelsen för svenska röda korset, styrelsen för svenska stadsförbundet, styrelsen för svenska landskommunernas förbund, Sveriges industriförbund, svenska brandkårernas riksförbunds verkställande utskott samt svenska brandskyddsföreningen. Särskilda yttranden hade vid utlåtandena fogats av länsstyrelsen i Gotlands län från Gotlands luftskyddsförening, av länsstyrelsen i Blekinge län från magistraten, polismästaren, drätselkammaren och luftskyddskommittén i Karlskrona, magistraten, polischefen och drätselkammaren i Karlshamn samt Blekinge länsavdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler ävensom av länsstyrelsen i Gävleborgs län från drätselkammaren i Gävle och Sandvikens järnverks aktiebolag.

I samband med framläggandet av proposition med förslag till luftskyddslag framhöll chefen för socialdepartementet, att det med hänsyn till det nära sambandet mellan de i civila luftskyddsutredningens förslag intagna bestämmelserna med avseende å luftskyddstillstånd, å ena, samt rekvisitions- och förfoganderättslagstiftningen, å andra sidan, förelåge starka skäl att upptaga förslagen till samtidig behandling. Det finge emellertid i följd av sistnämnda lagstiftnings omfattande och invecklade beskaffenhet anses uteslutet att förelägga 1937 års riksdag förslag till rekvisitions- och förfogandelagar. Då det måste anses synnerligen angeläget, att statsmakterna snarast möjligt toge ståndpunkt till frågan om luftskyddets organisation, syntes det å andra sidan icke böra ifrågakomma, att luftskyddslagstiftningen i sin helhet uppskötes. En möjlighet att tillgodose de önskemål, som här gjorde sig gällande, kunde vinnas genom att ur den av civila luftskyddsutredningen föreslagna luftskyddslagen utbryta de bestämmelser, som ägde avseende å luftskyddstillstånd. Stadganden i sistnämnda hänseende, sammanförda till en särskild lag, syntes lämpligen kunna föreläggas riksdagen samtidigt med förslagen till rekvisitions- och förfogandelagar. Ehuru det i 12 § av civila luftskyddsutredningens förslag upptagna stadgandet om åläggande för kommuner eller enskilda att vidtaga vissa åtgärder icke direkt sammanhängde med bestämmelserna om luftskyddstillstånd, syntes det likväl lämpligt, att detta i den enskildes rättssfär mera ingripande stadgande upptoges i samband med de bestämmelser, som hade avseende å krig och krigsfara.

I enlighet med vad sålunda anförts uteslöts ur luftskyddslagen såväl ifrågavarande 12 § som bestämmelserna med avseende å krig och krigsfara; dock upptogs en hänvisning till de särskilda bestämmelser med avseende å luftskyddstillstånd, som framdeles kunde komma att utfärdas. På grundval av de ur civila luftskyddsutredningens lagförslag utbrutna stadgandena och däröver avgivna remissutlåtanden har inom socialdepartementet utarbetats *förslag till lag om förfoganderätt för luftskyddets behov,* i det följande kallat departementsförslaget, för vilket jag nu kommer att redogöra. Beträffande de allmänna riktlinjerna för luftskyddets ordnande och för luftskyddslagstiftningen hänvisas till de förut nämnda propositionerna nr 211 och 212 till 1937 års riksdag.

Bestämmelser med avseende å luftskyddstillstånd.

1 §.

Innebörden av luftskyddstillstånd.

I luftskyddslagen återfinnes under rubriken »Om luftskyddstillstånd» följande stadgande (13 §):

Befinner sig riket i krig eller krigsfara, äger Konungen förordna, att riket eller del därav skall försättas i *luftskyddstillstånd* och att planerna för luftskyddet helt eller delvis skola verkställas.

Angående luftskyddstillstånd skall gälla vad därom framdeles kan bliva bestämt.

I propositionen nr 211 har anförts följande angående detta stadgande:

Denna paragraf, som motsvarar 14 § i utredningens förslag, innehåller en hänvisning till de särskilda bestämmelser, som förutsättas skola komma att utfärdas angående luftskyddstillstånd.

Luftförsvarsutredningen, vars förslag tog sikte icke blott på luftskyddet utan även på militärt försvar — alltså på luftförsvaret i dess helhet — använde i konsekvens därmed termen »luftförsvarstillstånd». Då emellertid för olika grader av militär krigsberedskap vissa benämningar redan äro fastställda, har civila luftskyddsutredningen ansett termen luftskyddstillstånd vara att föredraga. Angående innebörden av dylikt tillstånd har utredningen anfört:

Luftskyddstillstånd innebär enligt lagförslaget strängt taget endast det rättsliga läge, som inträder i och med det att förordnande enligt 14 § meddelas och varigenom de legala förutsättningarna skapas för snabba och effektiva åtgärder till skydd mot luftanfall. Följaktligen innebär luftskyddstillstånd icke i och för sig, att de för luftskyddet uppgjorda planerna skola förverkligas, utan härom erfordras ett särskilt beslut av Konungen med närmare angivande av i vilka hänseenden planerna skola bringas till utförande. Uppenbart är emellertid, att luftskyddstillstånd icke anbefalles, såvida icke avsikten är att åtminstone i avsevärd mån utföra de planlagda åtgärderna.

Departementschefen.

Departementsförslagets 1 § ansluter sig direkt till 13 § luftskyddslagen och torde icke tarva någon motivering utöver det nyss anförda.

2 §.

Bestämmelser med avseende å utrymning.

I civila luftskyddsutredningens förslag innefattades stadgandet om utrymning i 15 §.

Civila luftskyddsutredningen.

Utredningen har anfört:

Ett effektivt skyddsmedel mot luftanfall för den civila befolkningen är utan tvivel utrymning av den hotade orten. Därvid förutsättes, att utrymningen sker till en plats, varest väsentligt mindre fara hotar. Man kan skilja mellan å ena sidan *permanent* utrymning, som sker vid krigsfara eller då krig utbrutit och därefter består, så länge fara för luftanfall föreligger, och å andra sidan *tillfällig* utrymning, som sker på signalen flyglarm och varar till dess den omedelbara faran är överstånden.

Beträffande den permanenta utrymningen, vilken är den som egentligen avses i förevarande paragraf, har utredningen anfört bland annat:

Permanent utrymning måste företrädesvis begränsas till att avse områden, vilka äro särskilt hotade, såsom fästningar, större städer samt orter, varest krigs- eller försörjningsindustrier äro belägna. Inom varje samhälle utgöres i regel en avsevärd procent av befolkningen av personer, vilka icke med nödvändighet behöva uppehålla sig där. Till denna kategori hör framför allt åldringar och barn samt en stor del av de personer, vilka på grund av sjukdom eller lyte äro arbetsoförmögna. År 1930 utgjorde således i rikets städer antalet barn under 16 år 20 procent och antalet personer över 65 år 7.7 procent av invånarna. För Stockholm voro motsvarande siffror 15.3 procent och 7.2 procent. Man torde icke böra räkna med, åtminstone då fråga är om en storstad, att hela denna kategori, som i Stockholm omfattar över 100,000 personer, kan flytta bort. Sålunda måste späda barn stanna hos sina mödrar, en del åldringar kräva anhörigas omsorger o. s. v. Emellertid torde likväl det relativa antalet av dem, som utan större olägenhet kunna lämna orten, vara betydande. Med hänsyn till övriga luftskyddsåtgärders genomförande måste det anses som en stor vinst, att äldre personer, vilka hava svårt att förflytta sig med den snabbhet, som kan krävas i händelse av flyglarm, utrymma hotade områden. Vad barnen angår ligger det i öppen dag, att intet bör försummas, som kan vara ägnat att förskona dem från att direkt beröras av stridsåtgärder. Den permanenta utrymningen genom bortförande av barn och åldringar från särskilt hotade områden är därför enligt utredningens mening en åtgärd, som i största möjliga utsträckning bör komma till användning.

I vad mån en dylik utrymning låter sig genomföra är tydligen beroende på dels tillgången å bostäder inom andra, mindre utsatta områden och dels tillgången å kommunikationsmedel. Det torde ur alla synpunkter vara lämpligast, att de personer, som lämna en hotad ort, t. ex. huvudstaden, i första hand söka bostad hos anhöriga och bekanta på landsbygden eller i mindre samhällen. Åt de övriga måste samhället söka ombesörja bostäder. För sådant ändamål torde kunna disponeras ett stort antal herrgårdsbyggnader, bostadshus å större lantgårdar, byggnader vid brunns- och badorter, pensionat, hotell, vandrarhem, semesterhem, sommarkolonier, missionshus och samlingslokaler samt möjligen även vissa offentliga byggnader såsom kommunalhus, gymnastiksalar m. fl. Uppenbarligen motsvara dessa byggnader i många fall icke de anspråk i fråga om uppvärmning och bekvämlighet i övrigt, som stadsbefolkningen numera ställer på bostäder, men genom mer eller mindre provisoriska anordningar torde dessa olägenheter kunna nödtorftigt avhjälpas. Det synes icke möta alltför stora svårigheter att inom härför lämpade byggnader av det slag som ovan nämnts inrätta ålderdomshem, barnhem och internatskolor.

En evakuering av det slag, varom nu är fråga, kräver riklig tillgång till transportmedel. Icke endast kläder utan även annan utrustning måste i regel medföras. Ur denna synpunkt är det lämpligast, att bortflyttningen försiggår under den tid, som kan förflyta mellan krigsfarans inträde och mobiliseringens början. Under pågående mobilisering lära nämligen transportmedlen i ytterst ringa grad kunna disponeras för andra behov än rent militära. Emellertid kan det synas tveksamt, om utrymning bör ovillkorligen anbefallas — att lagstadgade tvångsmedel måste stå till buds för dess genomförande synes ofrånkomligt — innan man ännu har någotsånär *visshet* för att kriget står för dörren. En tvångsvis genomförd utrymning ingriper synnerligen starkt i den medborgerliga självbestämmanderätten och kan i sådant hänseende i viss mån jämställas med en mobilisering och därmed följande rekvisitionsrätt. Med hänsyn härtill torde man böra räkna med, att den permanenta

utrymningen kommer att försiggå i följande två stadier. Det första stadiet tager sin början samtidigt med att övriga luftskyddsåtgärder anbefallas och består av frivillig utrymning på myndigheternas uppmaning och med deras medverkan. Detta stadium upphör, då mobilisering börjar. Om förhållandena göra det nödvändigt, vidtager därefter utrymningens andra skede, bestående i obligatorisk utrymning enligt myndigheternas närmare anvisningar.

Den permanenta utrymning, varom hittills varit tal, har berört den icke arbetsföra delen av befolkningen. Emellertid torde det vara möjligt, att även i fråga om en del av dem, som alltjämt måste utföra sitt arbete inom ett hotat område, genomföra en viss grad av utflyttning. I närheten av större städer men utom den egentliga farozonen finnas i regel villor, stugor och pensionat, vilka företrädesvis användas under sommaren men som i stor utsträckning antingen i befintligt skick eller efter en ringa omändring torde kunna bebos även andra årstider. Dessa byggnader böra tagas i anspråk av sina ägare och deras familjer eller andra personer, viika utföra sitt arbete i staden.

I den speciella motiveringen till stadgandet om utrymning har utredningen bland annat anfört:

Frågan om vilken eller vilka myndigheter, som i händelse av luftskyddstillstånd böra handhava utrymningen, torde i lagen böra lämnas öppen för att möjliggöra anpassning efter olika förhållanden. Lagförslaget stadgar därför beträffande bestämmande av uppehållsort för dem, som åläggas att lämna sitt hemvist, att uppehållsorten anvisas eller godkännes av den myndighet Konungen förordnar. Av det förut anförda torde framgå, att utrymningsproblemet ingalunda kan lösas enbart genom ett lagstadgande. En förutsättning för att lagstadgandet skall kunna göras gällande är, att utrymningen organiserats såvitt angår transport, förplägnad, inkvartering och ekonomiskt stöd åt den del av befolkningen, som skall flytta bort. Även om vistelsen å den nya uppehållsorten skulle bliva långvarig, bör icke därav följa mantalsskrivningsplikt med ty åtföljande hemortsrätt i fattigvårdshänseende inom uppehållskommunen.

För att utrymningen skall kunna upprätthållas, måste förbud stadgas för återflyttning till hemorten utan myndighets tillstånd. Ett tillfälligt besök i hemorten torde dock icke behöva förbjudas. I nu nämnda hänseenden torde anledning saknas att göra skillnad mellan dem, som bortflyttat på myndighets befallning, och sådana personer, vilkas bortflyttning föranletts allenast av en uppmaning från myndigheten.

Yttranden.

Mot förslaget att införa bestämmelser om obligatorisk utrymning har icke i något utlåtande framställts anmärkning. Beträffande förslagets detaljer ha emellertid gjorts vissa erinringar.

Länsstyrelsen i Uppsala län har sålunda angående den av utredningen föreslagna 15 § yttrat följande:

I paragrafen användes termen »hemvist». Om detta uttryck tolkas på vanligt sätt, skulle förslaget icke lämna möjlighet att ålägga personer förflyttning från en hotad rayon inom en stad eller kommun till en mera skyddad plats inom stadens eller kommunens område. Då även en sådan förflyttning bör kunna tillgripas, synes någon omformulering böra ske.

Länsstyrelsen i Blekinge län har framhållit, att länsstyrelse borde äga i viss mindre omfattning påbjuda avflyttning.

Magistraten och *drätselkammaren i Karlskrona* hava uttalat den åsikten, att, då en förutsättning för befolkningens utrymning av en ort, såsom i motiveringen framhölles, vore, att utrymningen organiserats såvitt anginge transport, förplägnad, inkvartering och ekonomiskt stöd åt den del av befolkningen, som skulle flytta bort, det torde få anses lämpligt, att detta på något sätt komme till uttryck i lagtexten.

Länsstyrelsen i Örebro län har såsom sin mening uttalat, att bestämmelsen i 15 § i utredningens förslag till luftskyddslag nödvändiggjorde en ändring i mantalsskrivningsförordningen i syfte att förebygga, att personer, som under i stadgandet angivna förhållanden utflyttat och tagit hemvist å annan ort, mantalsskreves å denna plats.

Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap har yttrat:

I motiveringen till 15 § framhålles, att, även om vistelsen å den nya uppehållsorten skulle bliva långvarig, därmed icke borde följa mantalsskrivningsplikt. Häremot torde intet vara att erinra. En viss registrering av de för längre tid bortflyttade såväl i hemortskommunen som i den kommun, där de tillfälligt vistas, synes dock vara ofrånkomlig, såväl med hänsyn till att ekonomiskt stöd i ena eller andra formen i vissa fall måste lämnas de bortflyttade som för att möjliggöra för vederbörande myndigheter att övervaka utrymningens upprätthållande. Men även med hänsyn till den allmänna ordningen i övrigt är en sådan registrering nödvändig. Närmare bestämmelser för här omförmäld registrering samt för denna erforderlig anmälningsskyldighet från myndigheters och enskildas sida böra lämpligen utformas i en tillämpningsförordning till lagen. Avfattningen av 15 och 33 §§ i lagförslaget synes medgiva Kungl. Maj:t detta.

Med hänsyn till att utrymning ofta torde behöva anbefallas så skyndsamt, att nådigt beslut härom icke kan avvaktas, bör i trängande fall länsstyrelsen hava rätt att utöva Konungen i förevarande avseende tillkommande befogenheter. 15 § i lagförslaget bör sålunda kompletteras med bestämmelse i detta syfte.

Departementschefen.

I förevarande paragraf meddelas de lagbestämmelser, som erfordras för en tvångsvis genomförd utrymning av hotade orter. Stadgandet avser företrädesvis den mera permanenta utrymningen, som består, så länge fara för luftanfall föreligger. Påbud om tillfällig utrymning i samband med omedelbart hotande anfall torde vara en åtgärd för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, som faller under länsstyrelsens allmänna kompetens och varom särskilt stadgande i denna lag icke erfordras.

En utomordentligt viktig uppgift för luftskyddet — om icke den viktigaste — är utan tvivel att förebygga panik. Detta syfte främjas i särskilt hög grad genom att från de mest hotade orterna undanföras personer, vilkas närvaro där är obehövlig, framför allt barn och åldringar. Att man därvidlag icke helt kan åt vederbörande själva eller deras målsmän överlåta att avgöra, i vilken mån utrymning skall komma till stånd, synes uppenbart. Med hänsyn till utrymningens djupt ingripande verkningar — måhända som regel berörande flera län — synes det emellertid välbetänkt, att Kungl. Maj:t förbehålles rätten att besluta, huruvida utrymning skall komma till stånd. I

sådana brådskande fall, då Kungl. Maj:ts beslut ej hinner inhämtas, torde, såsom i det föregående antytts, länsstyrelsen utan lagstadgande därom kunna vidtaga erforderliga dispositioner. De bestämmelser, som kunna bliva erforderliga angående registrering av utflyttade personer, torde lämpligen kunna utarbetas i samband med den planläggning av permanent utrymning, som kan komma till stånd. Någon ändring i mantalsskrivningsförordningen synes icke, i allt fall för närvarande, behöva ske. I anledning av vad som anmärkts mot det i civila luftskyddsutredningens förslag förekommande uttrycket »hemvist» har nämnda uttryck utbytts mot »bostad eller bostadsort», varav torde bliva klart, att permanent utrymning kan ske även inom en kommuns område. Att, såsom föreslagits, i själva lagtexten inrycka en erinran om att utrymning icke tvångsvis bör genomföras, med mindre utrymningen i olika hänseenden på ett tillfredsställande sätt organiserats, torde knappast vara erforderligt. Det torde ligga i sakens natur, att en person icke kan fällas till straff för överträdelse av myndighets föreskrift i sådant fall, då det erfordrats vissa resurser för att ställa sig föreskriften till efterrättelse, men dessa saknats. Mot den av utredningen föreslagna bestämmelsen kan emellertid anmärkas, att den allmänna förutsättningen för anbefallande av utrymning, nämligen att fara för luftanfall hotar, borde framgå av stadgandet. Vidare torde Konungen böra beredas möjlighet att å länsstyrelse eller annan myndighet delegera sin beslutanderätt i fråga om utrymningens genomförande. Slutligen synes bestämmelsen i andra punkten av det föreslagna stadgandet vara obehövlig. Med hänsyn till vad nu anförts har stadgandet vid överarbetningen erhållit en i flera hänseenden annan avfattning än i utredningens förslag.

3—8 §§.

Bestämmelser med avseende å förfoganderätt m. m.

Bestämmelser motsvarande 3—6 §§ samt 8 § första stycket i departementsförslaget återfinnas i 17—20 §§ samt 30 § i civila luftskyddsutredningens förslag, varemot 7 § och 8 § andra stycket sakna motsvarighet i nämnda förslag. Detta anslöt sig huvudsakligen till nu gällande rekvisitionslag, under det att departementsförslaget har anpassats efter de till lagrådet remitterade förslagen till rekvisitionslag och militär förfogandelag. Denna omständighet, bland andra, har medfört, att förevarande del av civila luftskyddsutredningens förslag blivit i viss mån omarbetad. Dispositionen har sålunda ändrats, bland annat därigenom, att bestämmelserna om ersättning sammanförts, nya bestämmelser ha tillkommit och andra bestämmelser ha uteslutits. Bland uteslutna stadganden, vilka rörde förfoganderätten, må särskilt nämnas 17 § 3 mom. och 18 § 1 mom. i civila luftskyddsutredningens förslag. I förstnämnda moment innefattades vissa bestämmelser för det fall, att dels militär myndighet och dels civil myndighet, som handhade luftskyddet, gjorde rekvisitions- eller förfogandeanspråk gällande till samma egendom. I vissa remissutlåtanden har framhållits, att det syntes lämpligare,

att en bestämmelse av sådant innehåll inflöte i de tillämpningsföreskrifter till lagen, som under alla förhållanden bleve erforderliga. Då det icke torde vara påkallat att i lagen meddela bestämmelser med avseende å lösandet av en kompetenskonflikt mellan olika myndigheter, har det ifrågavarande stadgandet uteslutits ur förslaget. I 18 § 1 mom. av utredningens lagförslag meddelades vissa detaljbestämmelser angående förfarandet, då egendom tages i anspråk. Även dylika bestämmelser torde emellertid närmast höra hemma i en tillämpningsförfattning.

I detta sammanhang må ytterligare beröras ett av civila luftskyddsutredningen föreslaget stadgande, som saknar motsvarighet i departementsförslaget, nämligen 21 § i utredningens förslag. Enligt denna ägde länsstyrelsen med avseende å belysnings anordnande, signalering med ljudsignalapparater samt allmän ordning och säkerhet i övrigt meddela bestämmelser och föreskriva åtgärder, som vore erforderliga för luftskyddet. Då emellertid dessa befogenheter torde tillkomma länsstyrelsen redan på grund av dess ställning såsom Kungl. Maj:ts befallningshavande och högsta luftskyddsmyndighet inom länet (jämför landshövdingeinstruktionen den 12 april 1918, § 6 mom. 1, och luftskyddslagen 3 §), har det icke ansetts erforderligt att i lagen upptaga något stadgande härom.

3 §.

Denna paragraf motsvarar 17 § 1 och 2 mom. i civila luftskyddsutredningens förslag.

Civila luftskyddsutredningen.

Utredningen har i motiven till nyssnämnda stadganden anfört:

I 17 § 1 mom. angives förutsättningen för att egendom må tvångsvis tagas i anspråk för luftskyddsändamål. Förslaget skiljer sig i detta hänseende från rekvisitionslagen framför allt därutinnan, att mobiliseringsorder och därmed följande riksdagskallelse icke utgör förutsättning för förfoganderätten. För att sådan rätt skall inträda fordras, att luftskyddstillstånd råder och att förfogandet prövas nödigt för luftskyddsändamål. Någon detaljerad uppräkning av vad som får tagas i anspråk har icke ansetts erforderlig. I syfte att främja frivilligt anskaffande av gasskyddsutrustning, brandredskap, materialier för anordnande av skyddsrum m. m. föreslås en bestämmelse, som i viss mån från rekvisition undantager dylik egendom, anskaffad för det enskilda luftskyddet eller för skyddande av t. ex. en industri.

I 17 § 2 mom. meddelas med hänsyn till luftskyddets särskilda förhållanden stadganden angående upplåtelsens rättsliga natur — äganderätt eller nyttjanderätt. Då den i anspråk tagna egendomen i allmänhet icke bortföres från orten och ofta, såsom fallet i regel torde bliva med fordon, endast tages i anspråk för särskilda tillfällen, bör nyttjanderättsupplåtelse i stor utsträckning kunna komma till användning. Denna omständighet, bland andra, föranleder från rekvisitionslagen avvikande bestämmelser.

Yttranden.

De av civila luftskyddsutredningen föreslagna bestämmelserna ha endast i några få utlåtanden föranlett erinringar. I en vid det av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap avgivna utlåtandet fogad promemoria, vil-

ken upprättats inom *rikskommissionens kansli,* har framhållits, att 17 § 2 mom. borde omarbetas med hänsyn därtill, att den enskilde ej borde ha rätt att bestämma, huruvida egendom skulle övertagas med äganderätt.

Järnvägsstyrelsen har yttrat:

Styrelsen vill hävda, att den i förslaget till luftskyddslag, § 17, förutsatta rätten för länsstyrelse att för luftskyddsändamål taga i anspråk transportmedel, utrustning och materialier ej bör omfatta dylika vid järnvägarna i annan mån än som efter överenskommelse med järnvägsstyrelsen anses kunna medgivas. Styrelsen får som skäl för denna sin mening framhålla, att länsstyrelse ej kan vara i tillfälle bedöma, i vad mån järnvägarnas materiell och förnödenheter erfordras för ändamål, som ligga utanför länsstyrelsens verksamhetsområde. Detta gäller även enskilda järnvägar av mera lokal karaktär, då ju samtliga järnvägars materiell genom samtrafiksförfarandet kan sägas, direkt eller indirekt, utnyttjas i hela landets järnvägsdrift.

Departementschefen.

Beträffande förfoganderättens omfattning har järnvägsstyrelsen erinrat, att en begränsning av länsstyrelses befogenhet att taga i anspråk järnvägsmateriell vore påkallad. Vad järnvägsstyrelsen i detta hänseende anfört förtjänar givetvis det största beaktande. De inskränkande bestämmelser angående rätt att taga egendom i anspråk, som kunna vara erforderliga, torde emellertid icke ha sin plats i förevarande lag utan synas lämpligen kunna meddelas såsom tillämpningsföreskrifter till densamma. Då förfoganderättens omfattning i övrigt synes lämpligt avvägd, har följaktligen icke i detta hänseende vidtagits någon saklig ändring. I andra hänseenden har däremot de av utredningen föreslagna stadgandenas innebörd ändrats. Sålunda ha bestämmelserna om ersättning utbrutits ur 17 § 1 mom. och i departementsförslagets 5 § sammanförts med övriga motsvarande stadganden. I 2 mom. av nu förevarande paragraf har den av utredningen föreslagna bestämmelsen om rätt för den enskilde att i de fall, då ej särskilda omständigheter föranledde till annat, välja huruvida honom tillhörig egendom skall tagas i anspråk med äganderätt eller nyttjanderätt modifierats på det sätt, att länsstyrelsen alltid må, då den finner lämpligt, bestämma, att egendom skall övertagas med äganderätt. Härigenom torde statens krav på bestämmanderätt bliva tillgodosett utan åsidosättande av den enskildes intresse. I övrigt ha i förevarande stadganden vidtagits vissa mindre jämkningar.

4 §.

Denna paragraf motsvarar 20 § 1 mom. första punkten och 30 § i civila luftskyddsutredningens förslag.

Civila luftskyddsutredningen.

Utredningen har beträffande 20 § 1 mom. första punkten anfört:

För luftskyddets genomförande erfordras, att fastighetsägare och andra innehavare av egendom, som beröres av luftskyddets planläggning, vidtaga åtgärder av olika slag med egendomen, såsom utrymning av vindar m. fl. åtgärder för brandskyddets främjande, iordningställande av skyddsrum m. m.

Även om dylika åtgärder avse att skydda enskild egendom och enskilda personer, torde det icke böra överlåtas åt det privata initiativet att avgöra vilka åtgärder, som böra verkställas och i vilken utsträckning åtgärderna skola genomföras. Avgörandet i dessa hänseenden bör enligt utredningens mening som regel tillkomma vederbörande luftskyddsmyndighet och denna bör förfoga över erforderliga tvångsmedel för åtgärdernas genomförande.

I fråga om 30 § har utredningen icke anfört någon närmare motivering.

Yttranden.

Beträffande 20 § 1 mom. första punkten har anmärkning framställts endast i den inom *rikskommissionens kansli* utarbetade promemorian, vari framhållits, att det vid luftskyddsåtgärdernas genomförande kunde bliva nödvändigt att i viss mån avvika från föregående planläggning och att det fördenskull syntes mindre lämpligt att hänvisa till 11 §, vilken endast avsåge egendom, som berördes av luftskyddets planläggning.

Länsstyrelsen i Blekinge län har beträffande 30 § i utredningens förslag anfört, att då någon »vederbörlig» ordning ej funnes stadgad beträffande kostnadens uttagande och liknande bestämmelser i andra författningar visat sig leda till osäkerhet i tillämpningen, sättet för kostnadernas uttagande borde närmare angivas.

Departementschefen.

Då den av utredningen föreslagna 30 §, såvitt angår förhållandena under luftskyddstillstånd, endast har avseende å åtgärd, varom i 20 § 1 mom. första punkten av utredningens förslag är fråga, hava dessa båda stadganden här sammanförts till en paragraf. Enligt 1 mom. i denna erhåller länsstyrelsen vittgående befogenhet att anbefalla åtgärder för brandskydd, anordnande av skyddsrum m. m. Denna befogenhet får självfallet icke användas på det sätt, att åtgärder påbjudas, vilka äro omöjliga att genomföra, t. ex. vidtagande av byggnadstekniska anordningar i fall då materialier härför saknas. Härvidlag, liksom i fråga om utrymning av hotade orter, är användningen av till buds stående maktmedel beroende av det sätt, varpå luftskyddet planlagts och i övrigt förberetts. Någon erinran härom torde dock icke behöva inflyta i lagtexten.

Enligt utredningens förslag skulle den mot 1 mom. i departementsförslaget svarande bestämmelsen gälla ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, som berördes av luftskyddets planläggning. Såsom inom rikskommissionens kansli påpekats kan emellertid avsteg behöva ske från de uppgjorda planerna. Med hänsyn härtill har enligt departementsförslaget stadgandet gjorts tillämpligt å ägare eller innehavare av all egendom, för vilken luftskyddsplan uppgjorts eller luftskydd eljest erfordras.

2 mom. i departementsförslaget företer den avvikelsen från utredningens förslag, att kostnaden för av myndighet vidtagen åtgärd först efter domstols prövning må uttagas av den, som försummat att verkställa åtgärden. Genom denna ändring torde varje tvekan undanröjas om vad som skall anses såsom »vederbörlig ordning». En följd av lagrummets ändrade lydelse blir, att ett

ersättningsanspråk, som eljest skolat prövas av rekvisitionsnämnd, kommer, då det prövas i fall, som avses i denna paragraf, att upptagas vid domstol. En erinran härom har influtit i 6 §.

5 §.

Denna paragraf motsvarar de bestämmelser om rätt till ersättning, som innefattas i 17 § 1 mom. och 20 § 2 mom. av civila luftskyddsutredningens förslag. Dessa stadganden ha emellertid både till innehåll och form omarbetats.

Civila luftskyddsutredningen.

För den föreslagna bestämmelsen, att full ersättning av statsmedel skall utgå för egendom, som tages i anspråk för luftskyddsändamål, har utredningen icke anfört någon närmare motivering. Beträffande rätten till ersättning för åtgärder, som ägare eller innehavare av skyddsföremål anbefallas att vidtaga med dessa, har utredningen anfört följande:

Olägenhet eller intrång, som ofta blir en följd av dylika åtgärder, kan drabba såväl egendomens ägare som en hyresgäst eller annan rättsinnehavare med avseende å egendomen. I 1 mom. av 20 § har intagits ett allmänt stadgande om skyldighet för olika rättssubjekt att underkasta sig sådana åtgärder, varom här är fråga. Dessa åtgärder äro i allmänhet till väsentlig del företagna i deras intresse som drabbas av intrång. I regel äro åtgärderna icke alltför ekonomiskt betungande och de beröra på ungefär samma sätt ett flertal personer inom en viss ort. Under sådana omständigheter synes ersättning av statsmedel icke böra utgå till dem, som nödgas verkställa åtgärderna eller lida intrång av desamma. Ej heller bör en hyresgäst kunna påfordra något skadestånd av fastighetsägaren för en åtgärd, som denne är nödsakad att företaga. Förhållandena kunna emellertid även vara sådana, att åtgärden för någon rättsägare medför avsevärd kostnad eller skada. Om t. ex. ett garage, som inbringar en ansenlig hyra, tages i anspråk såsom offentligt skyddsrum, synes det rimligt, att fastighetsägaren tillerkännes en viss ersättning härför. Att fastställa några mera detaljerade regler för ersättningsbeloppets bestämmande torde icke vara lämpligt. Med hänsyn härtill har i 2 mom. av förevarande paragraf, varest en bestämmelse om ersättning i dylika fall införts, föreskrivits, att vederbörande rättsägare må tillerkännas ersättning »efter ty prövas skäligt».

Yttranden.

Förevarande stadganden ha i det stora flertalet utlåtanden icke föranlett någon erinran.

Magistraten och *drätselkammaren i Karlskrona* ha uttalat, att det visserligen kunde vara sant, att många av de åtgärder med kommunal och enskild egendom, som avsåges i 20 §, komme att företagas i deras intresse, som drabbades av intrång, men att, då en rättsägare enligt förslaget ej skulle tillerkännas ersättning för anbefalld åtgärd under annan förutsättning, än att den komme att medföra avsevärd kostnad eller skada, det knappast torde vara tillfredsställande sörjt för att ersättning komme att utgå i alla de fall, där det kunde anses befogat, vadan det syntes påkallat att ordet »avsevärd» ersattes med en något lämpligare bestämning.

Stockholms handelskammare och *Sveriges industriförbund* ha beträffande 20 § anfört:

Av motiveringen framgår, att här avsedda åtgärder kunna utkrävas i syfte att tillgodose icke blott ägarens eller innehavarens utan jämväl ett mera allmänt intresse — t. ex. då ett utrymme tages i anspråk som offentligt skyddsrum. I sådant fall synes det obilligt, att frågan om ersättning göres till föremål för ett rent diskretionärt avgörande och att icke samma princip stadgats i förevarande paragraf som för de fullt likartade fall, som avses i 17 §, enligt vilken ägare eller innehavare tillerkännes rätt till full ersättning.

Departementschefen.

Att på ett rättvist och ändamålsenligt sätt reglera frågan om rätten till ersättning för egendom, som tages i anspråk för luftskyddet, och för åtgärder, som ägare eller innehavare av skyddsföremål åläggas att vidtaga, är förenat med icke ringa svårighet. Det vill synas som om den av utredningen i detta hänseende föreslagna lösningen icke vore helt tillfredsställande. Enligt utredningens förslag skulle full ersättning alltid utgå, då egendom toges i anspråk, under det att den, som efter myndighets åläggande vidtoge någon åtgärd, skulle tillerkännas ersättning med skäligt belopp endast om åtgärden medförde avsevärd kostnad eller skada. Den mot sistnämnda bestämmelse framförda kritiken synes icke sakna fog. En åtgärd, som någon ålägges i det allmänna luftskyddets intresse, torde sålunda böra ersättas efter samma grunder, som ianspråktagande av egendom för sådant ändamål.

Av motiven till den av utredningen föreslagna 20 § synes framgå, att ersättning enligt utredningens mening som regel icke bör utgå till ägare av anläggningar eller byggnader för inrättande av för dessa erforderliga skyddsrum och vidtagande av nödiga brandskyddsanordningar. För denna ståndpunkt tala onekligen starka skäl. Fördelade på en mängd fastighetsägare bli dessa utgifter icke särdeles betungande, under det att de för staten skulle bli en mycket stor börda. Därtill kommer, att medvetandet, att staten i händelse av krigsfara komme att bekosta åtgärderna ifråga, i viss mån vore ägnat att motverka, att åtgärderna på frivillighetens väg komme till stånd redan i fredstid. Utredningens ståndpunkt i detta hänseende synes därför vara den riktiga. Emellertid torde, såsom redan antytts, ersättningsbestämmelserna över huvud böra erhålla en mera konsekvent utformning än som skett i utredningens förslag. Avgörande för huruvida full ersättning bör utgå — vare sig det gäller avstående eller upplåtande av egendom eller vidtagande av särskilda åtgärder därmed — torde böra vara, huruvida åtgärden har annat syfte än att bereda skydd för egendomen eller dess ägare eller innehavare eller personer, som på ett eller annat sätt höra till egendomen. I sistnämnda hänseende har man framför allt att räkna med hyresgäster, men även andra, som normalt besöka egendomen, t. ex. arbetare i en verkstad eller kunder i en affär. Faller åtgärden på detta sätt inom egendomsägarens eller innehavarens intressesfär, vilket i regel icke lär vara förhållandet, då fråga är om avstående av egendomen, bör han i normala fall bekosta åtgärden. Saken kan

även uttryckas så, att för åtgärder — inbegripet ianspråktagande av egendom — som äro att hänföra till det allmänna luftskyddet, staten bör betala full ersättning, under det att åtgärder, som falla under industriluftskyddet och det enskilda luftskyddet, normalt icke böra ersättas av statsmedel. Regeln att staten bör bekosta åtgärder för det allmänna luftskyddet lider emellertid, såsom skall i det följande (vid 9 §) närmare belysas, den inskränkningen, att ersättning i vissa fall icke bör utgå, då kommun tillhörig egendom tages i anspråk.

Även för den händelse en luftskyddsåtgärd med avseende å viss egendom på sätt nyss antytts företages i ägarens eller innehavarens intresse, kunna emellertid förhållandena vara sådana, att staten skäligen helt eller delvis bör ersätta uppkommen kostnad eller skada. Såsom ovillkorlig förutsättning härför torde emellertid få uppställas, att kostnaden eller skadan icke uppgår till ett alltför ringa belopp. Detta belopp synes dock icke kunna i och för sig tillmätas avgörande betydelse, utan hänsyn lär även få tagas till omständigheterna i övrigt, såsom i vad mån en person drabbas hårdare än andra i motsvarande ställning, vederbörandes intresse av att åtgärden vidtages, hans ekonomiska ställning o. s. v.

Hittills har, i enlighet med den terminologi, som användes i förslaget till militär förfogandelag, talats om egendomens ägare eller innehavare för att beteckna den, som omedelbart beröres av den åtgärd, varom är fråga. Emellertid kan en åtgärd drabba andra än dem, som äro hänförliga till kategorien »ägare eller innehavare», t. ex. någon som har nyttjanderätt, servitutsrätt, avkomsträtt, panträtt eller retentionsrätt till egendomen. Varken i gällande rekvisitionslag eller i förslaget till ny rekvisitionslag är en sådan rättsägares ställning reglerad. Förslaget till militär förfogandelag innehåller däremot ett stadgande (12 §), som för det fall, att borgenär har panträtt eller retentionsrätt i egendomen, reglerar frågan om ersättningens fördelning mellan de olika rättsinnehavarna. För bedömande av andra intressenters ställning är man hänvisad till allmänna rättsregler. Vid avfattandet av förevarande lagförslag har skäl icke ansetts föreligga att frångå dessa, från den under kristiden gällande förfogandelagstiftningen hämtade grundsatser.

De nu anförda synpunkterna ha varit avgörande vid avfattandet av 5 §. Någon skillnad har sålunda icke gjorts mellan ianspråktagande av egendom och annan åtgärd. Reglerna för ersättning i fall, då egendom tages i anspråk, överensstämma med stadganden i 7 och 9 §§ i förslaget till rekvisitionslag. För kostnad eller skada i följd av annan åtgärd för det allmänna luftskyddet stadgas full ersättning. I 2 mom. innefattas ett stadgande om den förut berörda begränsningen av kommuns rätt till ersättning för i anspråk tagen egendom. I 3 mom. stadgas slutligen inskränkning i ersättningsskyldigheten för åtgärder, som ej äro att hänföra till det allmänna luftskyddet. Beträffande sådana åtgärder utgår ersättning allenast om och i den mån det med avseende å storleken av kostnad eller skada, som föranledes av åtgärden, samt omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

6 §.

De bestämmelser, som motsvara denna paragraf, återfinnas i civila luftskyddsutredningens förslag i 18 § 2 och 3 mom. samt 20 § 2 mom.

Civila luftskyddsutredningen.

I utredningens betänkande har redogjorts för de viktigaste stadgandena i nu gällande rekvisitionslag angående bestämmande av ersättning för rekvirerad egendom. I detta sammanhang må blott erinras följande. I den mån priset på varor och tjänstbarheter kan på förhand bestämmas, skola taxor däröver upprättas. För uppgörande av taxorna och för bestämmande av sådan ersättning, som icke utgår efter taxa, tillsättas dels för varje landstingsområde respektive stad, som ej deltager i landsting, en *lokal värderingsnämnd* och dels för hela riket en *riksvärderingsnämnd*. Enligt det av rikskommissionen upprättande, förut omnämnda förslaget till allmän förfogandelag, skulle ersättning för egendom, som enligt sistnämnda lag toges i anspråk, bestämmas av ett särskilt organ, *statens värderingsnämnd*. Av hänsyn till nödvändigheten av enhetliga grunder för prisbildningen skulle statens värderingsnämnd övertaga de funktioner, som enligt rekvisitionslagen tillkomma riksvärderingsnämnden. För tillgodoseende av detta syfte har rikskommissionen utarbetat ett särskilt lagförslag.

Efter att hava erinrat härom har utredningen anfört:

Hänsyn till prisbildningssynpunkterna medföra, att luftskyddets försörjning med förnödenheter måste inordnas i det allmänna krigshushållningssystemet. Detta torde få ske på det sätt, att rekvisitionslagens nämnder och taxor bli normgivande även för anskaffning av förnödenheter för luftskyddet. Då den militära krigshushållningens planläggning torde ske på sådant sätt, att rekvisition endast undantagsvis skall behöva förekomma, lär med hänsyn till rekvisitionsnämndernas arbetsbörda något avgörande hinder icke behöva möta mot den ifrågasatta anordningen. Ur luftskyddets synpunkt kunde det visserligen synas lämpligare med ett större antal nämnder, så att det åtminstone funnes en nämnd i varje mera betydande stad, men om luftskyddslagen, såsom i 18 och 20 §§ föreslagits, hänvisar till rekvisitionslagen beträffande nämnderna, torde luftskyddets särskilda krav kunna beaktas vid framläggande av proposition med förslag till ny rekvisitionslag.

I motiven till nyssnämnda 18 § har utredningen bland annat anfört:

Beträffande egendom, som är avsedd att endast vid särskilda tillfällen tagas i anspråk, t. ex. fordon, bör legoavgiften kunna fastställas en gång för alla, t. ex. i förhållande till den tid, egendomen varje gång användes. Då ett sådant förfarande icke synes vara förutsatt enligt rekvisitionslagen, har här intagits en bestämmelse i detta hänseende. — Egendom, som tagits i anspråk, kan i följd av användandet i luftskyddets tjänst skadas eller eljest undergå värdeminskning. Därest egendomen tagits i anspråk med nyttjanderätt, bör ägaren erhålla gottgörelse för värdeminskningen. En uppgörelse mellan staten och ägaren bör därför äga rum, då egendomen icke längre erfordras för luftskyddet, vare sig därför, att kriget eller krigsfaran upphört eller av annan anledning, t. ex. att egendomen förstörts. En erinran härom innefattas jämväl i förevarande moment.

Utredningen har vidare i motiven till 20 § 2 mom. yttrat bland annat följande:

Mången gång lär det vara omöjligt att på förhand bestämma hela ersättningsbeloppet, t. ex. då skada kan väntas uppkomma genom begagnandet av en lokal, som tagits i anspråk. I dylika fall torde det vara lämpligt, att en del av ersättningen bestämmes i samband därmed att egendomen tages i anspråk och att förbehåll göres om rätt till ytterligare ersättning. Ersättningen bör kunna bestämmas att utgå å vissa tider, såsom kan vara lämpligt, då densamma utgör vederlag för mistad avkastning eller förlust av nyttjanderätt.

Yttranden.

I den inom *rikskommissionens kansli* upprättade promemorian har beträffande 18 § 2 och 3 mom. anmärkts, att 2 mom. borde ansluta sig till rekvisitionslagen i fråga om ersättnings bestämmande, att till stadgandet, att ersättning skall bestämmas utan dröjsmål, borde fogas förbehållet »i den mån det lämpligen kan ske» samt att sista punkten i 2 mom. ävensom 3 mom. borde kunna utgå. Beträffande 20 § 2 mom. har föreslagits en förenkling på det sätt, att momentet endast komme att innefatta en hänvisning till 18 § 2 mom.

I övriga yttranden ha förevarande bestämmelser icke föranlett någon erinran.

Departementschefen.

På sätt utredningen anfört synes det vara lämpligt, att bestämmelserna om ersättning enligt förevarande lag nära anslutas till motsvarande bestämmelser i lagstiftningen angående rekvisition för krigsmaktens behov. Beträffande innebörden av det föreliggande förslaget till ny rekvisitionslag, som till sina huvuddrag överensstämmer med gällande lag, hänvisas till chefens för försvarsdepartementet förut nämnda yttrande till statsrådsprotokollet den 30 juni 1937. Här må endast påpekas, att enligt förslaget till ny rekvisitionslag möjlighet finnes att tillsätta ett större antal lokala värderingsnämnder än enligt gällande lag. Då de materiella bestämmelserna om ersättning i departementsförslaget sammanförts i en paragraf, har det ansetts följdriktigt att även sammanföra bestämmelserna om sättet för ersättningens fastställande. Vid omarbetningen ha stadgandena i förevarande paragraf i viss mån förenklats. Det har sålunda ansetts överflödigt att i lagen stadga, att ersättningen skall bestämmas så snart ske kan. Ej heller har medtagits stadgandet i 20 § 2 mom., att ersättning må bestämmas att utgå å särskilda tider. En sådan regel måste det oaktat anses gälla. Även i övrigt har lagtexten omarbetats, delvis i anledning av påpekanden i förenämnda promemoria.

Beträffande det i lagrummet gjorda undantaget för det fall, att 4 § 2 mom. är tillämpligt, hänvisas till vad som anförts vid 4 §.

7 §.

Departementschefen.

Denna paragraf, som i sak överensstämmer med 12 § i förslaget till militär förfogandelag, reglerar ersättningens fördelning mellan olika rättsägare för det förut berörda fall, att till kronan avstås lös egendom, vari borgenär har

panträtt eller retentionsrätt. Under de i paragrafen angivna förutsättningarna skall ersättningen överlämnas till överexekutor och av honom fördelas i enlighet med utsökningslagens bestämmelser.

8 §.

Civila luftskyddsutredningen.

Beträffande 19 § i utredningens förslag, vilken i sak överensstämmer med första stycket i den nu förevarande paragrafen, har utredningen anfört:

För att bestämmelserna om rätt att taga i anspråk egendom för luftskyddet skola erhålla full effektivitet erfordras, att vederbörande myndigheter äga kännedom om förefintliga tillgångar av för luftskyddet användbar materiell m. m. Möjlighet att ålägga deklarationsplikt, i enlighet med vad som förekom under kristiden, bör därför stå länsstyrelsen till buds. Förevarande paragraf avser att tillgodose detta syfte. Enligt 28 § belägges lämnande av oriktiga uppgifter vid deklarationspliktens fullgörande med straff.

Yttranden.

19 § i utredningens förslag har icke föranlett någon erinran i de avgivna utlåtandena.

Departementschefen.

Mot den av utredningen föreslagna bestämmelsen om deklarationsplikt synes i och för sig intet vara att erinra. Emellertid torde föreskriften därom, vilken undergått någon jämkning i avfattningen, böra fullständigas med, förutom straffbestämmelse, stadganden om rätt till husundersökning och rätt att taga del av handelsböcker m. m. för utrönande av om deklarationsplikt underkastade varor äro tillfinnandes. Efter mönster av 13 § andra och tredje styckena i förslaget till militär förfogandelag ha i departementsförslaget upptagits bestämmelser härom ävensom om skyldighet för den, som verkställt dylik undersökning, att icke yppa vad han därvid erfarit i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med undersökningen avsedda ändamålet. Bestämmelserna om tystnadsplikt jämte därtill ansluten straffbestämmelse ha emellertid icke ansetts böra inflyta i 8 § utan ha erhållit sin plats såsom 17 §.

9 §.

Bestämmelser angående kommunernas skyldighet att medverka vid luftskyddets genomförande.

Frågan om kommunernas skyldighet att medverka vid luftskyddet äger nära samband med spörsmålet om fördelningen av kostnaderna för detsamma. Beträffande sistnämnda fråga hänvisas till den redogörelse därför, som lämnats i samband med propositionen nr 211 till 1937 års riksdag (s. 12 ff). Därav framgår, att kostnaderna i princip ansetts böra åvila staten men att från denna princip av praktiskt organisatoriska och statsfinansiella hänsyn vittgående undantag måst göras.

Föreliggande utredningar.

Beträffande kommunernas skyldighet att under krigsförhållanden medverka vid luftskyddet har *luftförsvarsutredningen* anfört bland annat följande:

Befintliga kommunala och enskilda anstalter måste även i krigstid bestå och efter måttet av sina krafter bidraga till krigets lyckliga genomförande. Organisatoriska hänsyn kunna ock nödvändiggöra, att besörjandet av vidgade eller nya förvaltningsuppgifter måste ske genom förefintliga kommunala eller enskilda organ. Men så långt principen om de av kriget föranledda kostnadernas bestridande av statsmedel ändamålsenligt kan genomföras, så långt bör den ock upprätthållas. Såsom regel kan uppställas, att kommunerna och de enskilda skola ställa sina organisationer och anstalter till luftskyddets disposition, men att staten måste i största möjliga utsträckning bestrida de ökade kostnader, som föranledas av kriget.

Civila luftskyddsutredningen har i sitt förslag upptagit en bestämmelse (16 §), motsvarande den nu ifrågavarande. I motiveringen har utredningen såsom ett nödvändigt avsteg från principen att staten bör bestrida kostnaderna för luftskyddet framhållit, att kommunerna böra under krig bekosta redan befintliga kommunala organs och personalstyrkors verksamhet i luftskyddets tjänst.

Yttranden.

I fråga om utlåtanden såvitt angår den principiella fördelningen av kostnaderna för luftskyddet hänvisas till den i samband med nyssnämnda proposition lämnade redogörelsen, i följd varav här endast upptagas de yttranden, som mera direkt beröra 16 § i civila luftskyddsutredningens förslag.

Angående denna har *länsstyrelsen i Uppsala län* yttrat:

Paragrafen torde innebära

1) att kommun är skyldig att ställa till förfogande densamma tillhörig egendom för luftskyddsändamål i viss utsträckning;

2) att personer, som stå i tjänste- eller arbetsavtalsförhållande till kommun, icke på grund därav må av kommunen hindras att fullgöra luftskyddstjänst.

Beträffande regeln 1) må anmärkas, att förhållandet mellan denna och följande paragrafer lämnar rum för tvekan i två avseenden, nämligen *dels* huruvida ianspråktagandet enligt 16 § av kommunal egendom är begränsat av de fastställda planerna i motsats till exempelvis 17 § och *dels* huruvida kommun är undantagen från ersättningsrätt, såvitt avser tillämpning av 16 §. (Jämför 17, 18 och 20 §§.) Om så skulle vara förhållandet lärer detta innebära en avvikelse från hittillsvarande rekvisitionslag och de äldre förfogandelagarna.

Enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes uppfattning är det nödvändigt, att full klarhet i lagen lämnas om grunderna för ersättningsrätten samt att dessa grunder bliva enhetliga i luftskyddslagen och rekvisitionslagen.

Vissa fall kunna vara av beskaffenhet att ersättning icke bör utgå, exempelvis för avlöning till stads ordinarie brandkår. Formuleras regeln enligt 20 § 2 momentet, torde ej heller ersättning ifrågakomma i dylikt fall.

Länsstyrelsen i Blekinge län har ansett, att i lagen bör angivas, huruvida kostnaden för åtgärder, som avses i förevarande paragraf, skall gäldas av kommunen eller staten.

Även *länsstyrelsen i Malmöhus län* har ansett ett förtydligande i sådant hänseende erforderligt.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har yttrat:

Användningen i krigstid av kommunens ordinarie personal för luftskyddsändamål måste föra med sig stora krav på *reservpersonal* i de kårer, det här gäller. Att här avses polis, brandkår, renhållningspersonal och viss personal vid andra tekniska verk torde vara klart. Men beträffande andra grupper synes frågan mindre klart besvarad i betänkandet. Vissa uttalanden om önskvärdheten av att i krig gränserna mellan den militära och den civila sjukvården göras mindre skarpa, kunna ju visa hän på rätt långt gående kommunala åtgärder. Sjukhus nämnas också bland de institutioner, som skola utgöra stommen i luftskyddsorganisationen. Från kommunalt håll synes man med fog kunna yrka på att kommunernas skyldighet att ställa personal till förfogande får en så klart fixerad avfattning, som möjligt är.

Departementschefen.

I yttrande till statsrådsprotokollet i samband med avlåtande av förenämnda proposition nr 211 har föredragande departementschefen, efter gemensam beredning med bland andra chefen för finansdepartementet, givit sin principiella anslutning till civila luftskyddsutredningens förslag såvitt angår kostnadernas fördelning. Vad särskilt angår förevarande paragraf har utredningen förutsatt, att för åtgärder, som avses däri, icke skulle till vederbörande kommun utgå någon ersättning. Att utredningen intagit denna ståndpunkt framgår tydligt av motiveringen till 16 § i utredningens förslag, men själva lagtexten synes, såsom avgivna yttranden utvisa, lämna föremål för tvekan, huruvida i vissa fall en åtgärd skall bekostas av staten eller kommunen.

Enligt civila luftskyddsutredningens förslag skulle kommun vara pliktig att ställa till förfogande icke blott hos kommunen anställd personal utan även kommunen tillhörig egendom. I fråga om kommuns skyldighet att utan ersättning ställa personal till förfogande ansluter jag mig till utredningens förslag. Såvitt angår kommunal egendom torde utredningens avsikt få antagas hava varit, att egendomen skulle få disponeras med nyttjanderätt. Den egendom, som närmast kan komma i fråga, är brandkårs- och polisutrustning, renhållningsmateriell, teknisk reparationsutrustning av olika slag, byggnader, lämpliga för inrättande av hjälpplatser eller offentliga skyddsrum, samt sjukhus och sjukvårdsmateriell. Enligt 5 § 1 mom. i departementsförslaget utgår i allmänhet vid nyttjanderättsupplåtelser för luftskyddsändamål ersättning dels för förlorad avkastning eller nytta, dels för skada eller avsevärd försämring. Beträffande nyssnämnda materiell och utrustning, vilken är av beskaffenhet att komma till användning vid luftskyddstjänsten, synes det vara obetingat riktigt, att ersättning icke utgår, för den händelse egendomen användes vid luftskyddstjänst inom kommunen. Åtskilliga luftskyddsområden lära emellertid komma att bestå av flera kommuner, och det torde då av praktiska skäl icke kunna ifrågakomma att begränsa viss materiells användning endast till den kommun, som äger materiellen. Man torde därför få utvidga kommunens plikt att utan ersättning tillhandahålla egendomen till att avse hela luftskyddsområdet. Beträffande annan egendom — huvudsakligen byggnader — synes det skäligt,

att kommunen tillerkännes rätt till ersättning för skada eller avsevärd försämring, varemot gottgörelse för förlorad avkastning eller nytta icke torde böra utgå.

För att den här angivna ståndpunkten skall komma till uttryck, erfordras en närmare precisering av kommunernas bidragsplikt än som skett i utredningens förslag. Med den ändrade uppställning, som departementsförslaget erhållit, har detta ansetts lämpligast böra ske på det sätt, att i 5 §, såsom förut berörts, införts en bestämmelse (2 mom.) avseende kommunal *egendom,* under det att till förevarande stadgande, som begränsats till att avse *personal,* fogats ett tillägg av innehåll, att ersättning icke utgår för fullgörande av vad enligt stadgandet åligger kommun. Härigenom torde den tvekan, som yppats angående bestämmelsernas innebörd, bliva undanröjd. Till förevarande stadgande har vidare gjorts det tillägget, att kommuns där avsedda skyldighet inträder på anfordran av länsstyrelsen, varjämte avfattningen undergått någon jämkning.

Vad särskilt angår skyldigheten att ställa sjukvårdspersonal till förfogande, torde av förevarande paragraf framgå, att denna även har avseende å dylik personal. Begränsningen av kommunens skyldighet att utan ersättning tillgodose luftskyddet i detta liksom i övriga hänseenden ligger i uttrycket »i enlighet med planerna för luftskyddet». Tydligt är, att vid luftskyddets planläggning de kommunala sjukvårdsanstalterna och deras personal icke böra reserveras för luftskyddsändamål i vidare mån än att det nödvändiga normala sjukvårdsbehovet kan beräknas bliva tillgodosett. Kommun äger enligt luftskyddslagen möjlighet att genom luftskyddsnämnd i samband med planläggningen bevaka kommunens intresse i detta lika väl som i andra hänseenden. Att närmare än som skett i 9 § fixera kommunernas skyldigheter synes knappast erforderligt och torde för övrigt möta praktiska svårigheter.

10—13 §§.

Bestämmelser angående personalrekryteringen.

10, 11 och 13 §§ motsvara 22—24 §§ i civila luftskyddsutredningens förslag, under det att 12 § saknar motsvarighet i nämnda förslag.

Civila luftskyddsutredningen.

I sin allmänna motivering har utredningen framhållit, att för luftskyddsåtgärdernas genomförande vid luftskyddstillstånd erfordrades bland annat stadganden dels om allmän medborgerlig arbetsplikt och dels om tjänsteplikt för den för luftskyddstjänsten erforderliga personalen. Utredningens förslag såvitt angår *planläggning* av luftskyddstjänsten har vunnit stadfästelse i luftskyddskungörelsen, varest i 2 § 6) stadgas, att vid luftskyddets förberedande bör övervägas, i vad mån planläggningen bör omfatta organiserande av luftskyddstjänst, såsom ordnings- och vakttjänst, brandtjänst, indikerings-, sanerings- och röjningstjänst, reparationstjänst samt sjukvårdstjänst. I propositionen med förslag till luftskyddslag har uttalats, att man vid planläggnings-

arbetet torde kunna förutsätta, att luftskyddet, därest det kunde behöva träda i funktion, borde anordnas i huvudsaklig anslutning till utredningens förslag.

I samband med en redogörelse för luftskyddstjänstens anordnande har utredningen förordat sådan ändring i bestämmelserna om frikallande av personal från krigstjänst, att luftskyddets personalbehov må kunna vederbörligen tillgodoses.

Såsom särskild motivering till 22 § har utredningen anfört:

Tidigare har berörts hurusom för luftskyddets genomförande under luftskyddstillstånd erfordras tjänsteplikt för viss personal, den s. k. aktiva personalen. Frågan om denna personals frikallande från krigstjänst har även behandlats. I förevarande paragraf meddelas närmare bestämmelser om personalens uttagande. Personal må enligt lagförslaget uttagas för alla de olika grenarna av den aktiva luftskyddstjänsten. Den obligatoriska tjänsteplikten är begränsad till män i åldern 18—60 år (liksom i fråga om släckande av skogseld). Vid uttagandet av personal skola i första hand ifrågakomma frivilliga, vare sig män eller kvinnor, därest de äro lämpliga för tjänsten i fråga, i övrigt uttages till varje slag av tjänst den personal, som är lämpligast. Självfallet kunna icke helt arbetsoförmögna personer komma i fråga till luftskyddstjänst, men något särskilt stadgande därom har icke ansetts erforderligt. Att märka är, att en del av personalen inom luftskyddet, såsom observatörer, telefonvakter, bilförare m. fl., mycket väl kan rekryteras bland personer med klen kroppskonstitution.

Av hänsyn till krigsmaktens personalbehov bör rätten att uttaga personal för det allmänna luftskyddet icke omfatta krigstjänstskyldiga, vare sig dessa äro inkallade till krigstjänst eller icke. Såsom krigstjänstskyldig i denna mening bör dock givetvis icke anses den, som av hänsyn till luftskyddet åtnjuter uppskov med krigstjänst. Jämställda med krigstjänstskyldiga i förevarande avseende äro personer, vilka på grund av avtal skola stå till krigsmaktens förfogande i händelse av krig.

Samma skäl, som föranleda att ett stort antal personer av hänsyn till rikets tjänst och det allmännas behov erhåller uppskov med inställelse vid mobilisering eller, då det är fråga om vid krigsmakten fast anställd personal, ställes till viss myndighets eller visst företags förfogande, böra leda till att dessa personer befrias från aktiv tjänst inom det allmänna luftskyddet. Från dylik tjänst böra sålunda undantagas alla, som enligt uppskovskungörelsen erhålla uppskov för annat ändamål än fullgörande av luftskyddstjänst. Kretsen av dem, som skola undantagas, måste emellertid göras än vidare. Uppskovskungörelsen tager nämligen icke hänsyn till dem, som icke äro i värnpliktsåldern. Icke minst inom denna kategori finnas personer, vilkas arbete är av sådan betydelse för försvarsberedskapen, att det icke kan komma i fråga att taga dem i anspråk för allmän luftskyddstjänst. Följaktligen böra från tjänsteplikt inom nämnda gren av luftskyddet undantagas även personer, som därest de varit värnpliktiga bort erhålla uppskov enligt uppskovskungörelsen.

De skäl, som föranleda befrielse från tjänsteplikt inom det allmänna luftskyddet, ha icke samma giltighet, då det gäller tjänstgöring inom industriluftskyddet eller det enskilda luftskyddet. Dylik tjänstgöring medför nämligen icke på samma sätt som den allmänna luftskyddstjänsten avbrott i det ordinarie arbetet, och vad beträffar tjänsten inom industriluftskyddet måste densamma anses som ett led i arbetet för produktionens upprätthållande. Anledning torde följaktligen saknas att befria uppskovsberättigade och där-

med likställda personer från tjänsteplikt inom industriluftskyddet och det enskilda luftskyddet.

Ifrågavarande paragraf har avfattats i enlighet med nu anförda synpunkter. Beträffande ersättning till uttagen personal innehåller paragrafen endast, att därom gäller vad framdeles kan bliva bestämt. Förslag till bestämmelser i detta hänseende torde böra utarbetas i fredstid så att de vid behov kunna omedelbart föreläggas riksdagen. Avlöningsbestämmelserna torde huvudsakligen få avseende å sådan för det allmänna luftskyddet erforderlig personal, som erfordras utöver den kommunalanställda personalen. Den aktiva personalen inom industriluftskyddet och det enskilda luftskyddet synes — i allt fall som regel — icke böra avlönas av statsmedel.

Beträffande 23 § har utredningen yttrat följande:

Då vid luftskyddstillstånd ett samhälle under kort tid skall försättas i beredskap mot luftanfall, uppkommer mycket stort behov av arbetskraft för förberedelsernas utförande. I all synnerhet om mobilisering samtidigt äger rum, kan det tänkas bliva nödvändigt att för luftskyddsarbetenas utförande taga i anspråk nära nog all tillgänglig arbetskraft. En obligatorisk arbetsplikt för luftskyddsändamål torde under sådana omständigheter, såsom jämväl tidigare berörts, icke kunna undvaras. Förevarande paragraf innehåller stadgande härom. Förutsättningen för arbetsplikten är, att arbetet är av synnerligen brådskande art och ej består i tjänstgöring under eller omedelbart efter fientligt angrepp, d. v. s. sådan tjänstgöring, som ankommer på den aktiva personalen. Arbetsplikten omfattar envar man eller kvinna, oberoende av ålder, som är lämpad för det arbete, varom är fråga. Dock må ej uttagas den, som inkallats till krigstjänstgöring, eller eljest utför arbete av betydelse för försvarsberedskapen.

Denna synnerligen vittgående arbetsplikt förutsättes skola behöva tagas i anspråk endast någon kortare tidsperiod. Utredningen har tänkt sig, att någon ersättning för arbetet som regel icke skulle utgå. Detta förutsätter dock, att arbetet för den uttagna personalen ordnas så, att envar vid sidan av luftskyddsarbetet nödtorftigt kan fullgöra sitt vanliga arbete, varom jämväl ett stadgande influtit i förslaget. Dock må framhållas, att viss yrkeskunnig personal kan behöva tagas i anspråk i sådan utsträckning, att ersättning i någon form måste utgå för arbetet. Denna omständighet torde böra beaktas vid utarbetande av de i föregående paragraf omnämnda bestämmelserna angående ersättning åt personal, som tages i anspråk för luftskyddet. Vid uttagande av personal för sådant luftskyddsarbete, varom nu är fråga, böra arbetsgivare samt husägare och vicevärdar, såsom jämväl stadgats i förslaget, vara skyldiga att medverka.

I fråga om 24 § har utredningen icke ansett någon närmare motivering erforderlig.

Yttranden.

Utredningens förslag i denna del har i några yttranden föranlett erinringar.

Rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap har anfört:

Beträffande viss icke värnpliktig personals undantagande från luftskyddstjänsten föreslås i betänkandet, att personer, vilka, därest de varit värnpliktiga, bort erhålla uppskov med inställelse till värnpliktstjänstgöring vid mobilisering för annat ändamål än luftskyddstjänst, icke må uttagas till annan luftskyddstjänst än den, som avser fastighet, verk eller anläggning, varest de hava sitt arbete. En sådan inskränkning av förfoganderätten över icke

värnpliktiga för luftskyddstjänst synes ändamålsenlig och nödvändig med hänsyn till försvarsberedskapen på det ekonomiska området. Närmare bestämmelser i här berört syfte synas dock icke behöva eller böra ingå i luftskyddslagen. Det bör i stället anförtros åt Kungl. Maj:t att utfärda ifrågavarande bestämmelser. Därvid kan ifrågasättas att åt den myndighet, som är det ledande och övervakande organet för rikets försvarsförberedelser på det ekonomiska området, d. v. s. åt rikskommissionen, uppdraga att beträffande i industrien och näringslivet i övrigt sysselsatta icke värnpliktiga personer till länsstyrelserna utfärda närmare anvisningar rörande vilka kategorier och dylikt av nämnda personer, som ej må uttagas till luftskyddstjänst.

I den inom *rikskommissionens kansli* utarbetade promemorian har beträffande 22 § anförts:

I rikskommissionens utlåtande ha anförts vissa synpunkter rörande uttagning av personal för luftskyddet. Här torde böra framhållas, att de föreslagna bestämmelserna om länsstyrelses rätt att uttaga för luftskyddets genomförande under luftskyddstillstånd erforderlig personal synas hava givits en alltför detaljerad avfattning. I lagen böra endast angivas åldersgränserna för tjänsteplikten. Övriga i paragrafen upptagna bestämmelser angående uttagningen av de tjänstepliktiga avse uteslutande att inskränka länsstyrelses befogenhet härutinnan. Utfärdandet av dessa bestämmelser kan och bör lämpligen anförtros åt Kungl. Maj:t.

I paragrafen hänvisas vidare beträffande uppskov med inställelse till värnpliktstjänstgöring vid mobilisering till en kungl. kungörelse, vilket torde vara mindre lämpligt.

Med hänsyn till vad sålunda framhållits synes en omformulering böra komma till stånd.

Beträffande 23 § har i nyssnämnda promemoria yttrats följande:

Någon åldersgräns har icke bestämts för här omförmäld arbetsplikt. De enda restriktionerna för uttagningen äro, att de uttagna skola vara lämpliga för ifrågavarande arbete samt att personer, som inkallats till krigstjänstgöring eller eljest utföra arbete för försvarsberedskapen, icke få uttagas. Detta torde vara lämpligt. Med personer, som utföra arbete för försvarsberedskapen, torde förstås samma personer, som enligt 22 § av lagförslaget icke få uttagas till den aktiva luftskyddstjänsten.

Av samma skäl, som nyss anförts för en omformulering av 22 §, synes i första stycket av 23 § den sista som-satsen böra utgå och i stället efter »länsstyrelsen» böra infogas orden »i enlighet med därom av Konungen meddelade närmare bestämmelser».

Länsstyrelsen i Blekinge län har uttalat:

Med hänsyn till de tvingande förhållanden, varunder lagen kan tänkas komma att tillämpas, vill länsstyrelsen ifrågasätta, huruvida det kan vara lämpligt att från ifrågavarande tjänstgöring undantaga män under 18 och över 60 år samt kvinnor. Framhållas bör härvidlag särskilt, att bland ifrågavarande tjänstgöring även medtagits sjukvårdstjänst, och att kvinnor i allmänhet torde anses lämpligare därtill än män.

Frågan om ersättning åt uttagen personal har berörts i flera utlåtanden. Härom har *länsstyrelsen i Stockholms län* anfört:

Genom bestämmelse i 22 § av lagen skulle länsstyrelserna bemyndigas att under luftförsvarstillstånd uttaga erforderlig personal för nödvändiga luftskyddsarbeten. Frågan om ersättning för arbete, som utföres av sålunda uttagen personal, lämnas däremot öppen i paragrafen, vari hänvisas till vad

framdeles kan bliva bestämt. Det är av stor vikt att sådana bestämmelser snarast möjligt meddelas, enär det därigenom skulle bliva avsevärt lättare att förmå lämpliga personer att frivilligt åtaga sig ifrågavarande arbetsuppgifter och i förväg utbilda sig för desamma. När det gäller att träffa avtal med icke krigstjänstgöringsskyldiga personer om åtaganden i händelse av mobilisering, möter man oftast den invändningen, att säkra upplysningar icke kunna erhållas om den ersättning för uppdragen, som kan påräknas. Det är emellertid av stor betydelse, att luftskyddscheferna redan i fredstid kunna utse lämplig personal för olika befattningar i luftskyddstjänsten och bibringa dem därför erforderliga färdigheter.

Även *länsstyrelsen i Jönköpings län* har framhållit behovet av att redan nu bestämmelser meddelas om beloppet av den ersättning, som skall utgå till uttagen, i 22 § omnämnd personal.

Länsstyrelsen i Blekinge län samt *magistraten* och *drätselkammaren i Karlskrona* ha ansett behov föreligga av bestämmelser om ersättning även till sådan personal, som uttages enligt 23 §.

Departementschefen.

Behovet av de av utredningen föreslagna, i den personliga självbestämmanderätten djupt ingripande stadgandena om tjänste- och arbetsplikt har icke blivit ifrågasatt i något av de över utredningens betänkande avgivna utlåtandena. Dylika bestämmelser synas ock erforderliga, om ett effektivt luftskydd skall kunna skapas.

Från rikskommissionens sida har anmärkts, att en del av de föreslagna bestämmelserna med större fördel kunde meddelas i en tillämpningsförfattning än i själva lagen. Härvidlag är jag ense med rikskommissionen. Endast de bestämmelser, som äro av väsentlig betydelse för medborgarnas förpliktelser i samband med luftskyddstjänsten, böra inflyta i lagen. De bestämmelser, som av hänsyn till krigsmaktens eller folkhushållningens behov av personal inskränka rätten att uttaga för luftskyddsverksamheten lämpliga personer, torde däremot höra hemma i en tillämpningsförordning. Stadgandet att i första hand frivilliga böra uttagas, därest de äro lämpliga, har visserligen avseende å den enskilde medborgarens rättigheter, men dess nära samband med planläggningens detaljer synes böra medföra, att ett eventuellt stadgande av denna innebörd icke meddelas i form av lag. Än mindre lär vara erforderligt, att i lag bestämma, att den för varje slag av tjänst lämpligaste personalen skall uttagas. Ej heller bestämmelsen att arbetet för uttagen personal såvitt möjligt bör ordnas så, att envar vid sidan av luftskyddsarbetet nödtorftigt kan fullgöra sitt vanliga arbete, torde ha sin plats i lagen.

Av en länsstyrelse har ifrågasatts, huruvida det kunde vara lämpligt att från ifrågavarande tjänstgöring undantaga män under 18 och över 60 år samt kvinnor, varvid särskilt framhållits kvinnornas lämplighet för sjukvårdstjänst. Om lämpligheten av denna begränsning kan man givetvis hysa olika meningar. Av utredningens betänkande framgår, att utredningen tänkt sig medverkan i luftskyddstjänsten av både män och kvinnor, skolynglingar och äldre personer. Då det torde vara ställt utom tvivel, att dylika personer mången gång

väl lämpa sig för luftskyddstjänst, torde det dock knappast vara riktigt, att myndigheterna även i fall av trängande personalbehov skola vara helt hänvisade till dessa personers goda vilja för detta behovs tillgodoseende. Med hänsyn härtill har till utredningens förslag gjorts det tillägget, att ifrågavarande personalkategorier må uttagas till obligatorisk tjänstgöring, om personalbehovet icke annorledes kan på tillfredsställande sätt fyllas.

I fråga om ersättning till personalen har utredningen gjort skillnad mellan dels personal, som utför luftskyddstjänst inom det allmänna luftskyddet, och dels personal, som utför annan luftskyddstjänst eller ock luftskyddsarbete. Den förra skulle regelmässigt erhålla ersättning, den senare endast undantagsvis. Detta har i civila luftskyddsutredningens lagförslag kommit till uttryck på det sätt, att i 22 § intagits en hänvisning till vad som framdeles kan bliva bestämt om ersättning till uttagen personal, under det att motsvarighet härtill saknas i 23 §. Det förefaller emellertid, som om med utredningens utgångspunkt hänvisningen rätteligen borde gälla båda paragraferna. Visserligen kan det synas önskvärt, att de ifrågavarande bestämmelserna komma att utarbetas redan i samband med förevarande lag, men detta låter sig svårligen göra, då härför förutsättes, att planläggningen tagit fastare former. Att införa bestämmelserna om ersättning i lagen torde i varje fall icke vara lämpligt.

10 och 11 §§ i departementsförslaget ha avfattats i enlighet med vad nu anförts; dock att nyssnämnda hänvisning till blivande bestämmelser om ersättning åt uttagen personal erhållit sin plats i 12 §, varigenom den kommit att åsyfta all uttagen personal. Därmed är självfallet icke sagt, att all personal bör erhålla ersättning, utan torde i sådant hänseende de av utredningen angivna riktlinjerna i stort sett kunna följas.

I 12 §, vilken såsom nämnts saknar motsvarighet i utredningens förslag, ha meddelats vissa ytterligare bestämmelser, som synts nödvändiga såsom komplement till stadgandena i 10 och 11 §§. Sålunda föreskrives, att länsstyrelsen äger ålägga envar att inställa sig inför länsstyrelsen eller den, som av länsstyrelsen förordnats att biträda med uttagning av personal. Vidare innehåller paragrafen en bestämmelse därom, att den som uttagits står under lydnad av länsstyrelsen, vederbörande luftskyddschef eller den eller de personer, som av länsstyrelsen förordnats att utöva befäl över uttagen personal.

13 § ansluter sig i huvudsak till utredningens förslag (24 §); dock har stadgandet utvidgats till att omfatta, förutom hänvisning till 12 §, även det fall, att den, som redan inställt sig till tjänstgöring m. m., därifrån avviker.

14 och 15 §§.

Allmänna bestämmelser.

Dessa paragrafer motsvara respektive 25 och 26 §§ i civila luftskyddsutredningens förslag.

Civila luftskyddsutredningen.

Utredningens förslag till luftskyddslag 5 § innehöll bestämmelser om luftskyddschef (första stycket) och ställföreträdare för luftskyddschef (andra stycket). Stadganden i detta hänseende återfinnas nu i motsvarande paragraf och stycken i luftskyddslagen. I 11 § luftskyddskungörelsen meddelas närmare bestämmelser om olika slag av ställföreträdare för luftskyddschef (vice luftskyddschef, luftskyddsledare).

Såsom motivering till 25 § i utredningens förslag har anförts:

Tidigare har framhållits vikten av att en lokal representant för luftskyddet, en luftskyddschef, finnes inom varje luftskyddsort och att denne utrustas med erforderlig myndighet för uppdragets fullgörande under luftskyddstillstånd. Emellertid torde det icke vara lämpligt, att de synnerligen vittgående befogenheter, som erfordras för luftskyddsåtgärdernas genomförande, utan några förbehåll tillerkännas varje luftskyddschef, utan det har synts utredningen riktigast, att dessa befogenheter i lagen tilläggas länsstyrelsen och denna, såsom i förevarande paragraf föreslagits, bemyndigas att i lämplig utsträckning uppdraga åt luftskyddschef att utöva befogenheterna i fråga. I vilken utsträckning det är erforderligt att delegera länsstyrelsens myndighet å luftskyddschef torde icke kunna avgöras förrän i samband med planläggningsarbetet. Avseende torde därvid böra fästas icke endast vid det organisatoriskt lämpliga utan även vid vederbörande luftskyddschefs personliga kvalifikationer. Av 5 § andra stycket jämfört med 25 § torde framgå, att även ställföreträdande luftskyddschef avses skola kunna erhålla förordnande enligt 25 §.

26 § i utredningens förslag har icke ansetts tarva särskild motivering.

Yttranden.

Mot utredningens förslag i dessa delar ha i de avgivna utlåtandena icke förekommit några anmärkningar.

Departementschefen.

Förevarande paragrafer överensstämma i huvudsak med utredningens förslag; dock har i följd av den ändrade avfattning, som bestämmelserna i departementsförslagets 9 § erhållit, hänvisning ansetts böra ske även till sistnämnda paragraf.

16 §.

Ansvarsbestämmelser.

Denna paragraf har sin motsvarighet i 28 § i civila luftskyddsutredningens förslag. Utredningen har icke ansett någon närmare motivering erforderlig till dessa bestämmelser, och de hava ej heller föranlett några uttalanden i de avgivna yttrandena.

Departementschefen.

Förevarande paragraf företer åtskilliga avvikelser från motsvarande lagrum i utredningens avfattning. I den mån dessa äro en följd av den omarbetning, som lagförslaget undergått, torde de icke tarva någon särskild motivering. I övrigt bestå avvikelserna däri, att dels straffmaximum höjts till straffarbete i två år vid synnerligen försvårande omständigheter

och dels den bestämmelse borttagits, varigenom tillämpning av reglerna om idealkonkurrens uteslutits, då gärningen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff än enligt förevarande lag. Förslaget överensstämmer nu i dessa hänseenden med förslaget till militär förfogandelag, vilket i sin ordning ansluter sig till den lagstiftning, som gällde under och närmast efter världskriget. Med hänsyn till de delvis likartade förhållanden, som straffbestämmelserna i de olika förslagen avse, har det ansetts riktigast att härutinnan åvägabringa överensstämmelse, och anledning har därvid saknats att frångå vad som tidigare gällt. Med hänsyn till höjningen av straffmaximum har vidare för det fall, att någon under tid, då han är ställd under tilltal för brott, fortsätter detsamma, tiden för frihetsstraff, som kan ådömas, begränsats till två år.

Övriga bestämmelser.

17—19 §§.

Bestämmelser om tystnadsplikt, bötesförvandling samt vissa stadgandens giltighet m. m.

17 § saknar, som förut nämnts, motsvarighet i civila luftskyddsutredningens förslag. 18 § överensstämmer i sak med 29 § andra stycket i nämnda förslag. 19 § första stycket saknar jämväl motsvarighet i utredningsförslaget. 19 § andra stycket motsvarar i viss mån 27 § i utredningens förslag.

Utredningen har icke ansett någon närmare motivering till 27 § samt 29 § andra stycket i dess förslag erforderlig, och dessa stadganden ha icke föranlett något uttalande i de avgivna utlåtandena.

Departementschefen.

I det föregående (vid 8 §) har omnämnts, att bestämmelserna om tystnadsplikt i departementsförslagets 17 § upptagits efter mönster av 13 § tredje stycket i förslaget till militär förfogandelag. Brott mot tystnadsplikten föreslås skola straffas med dagsböter eller fängelse. De mindre skiljaktigheter, som föreligga mellan 18 § i departementsförslaget och 29 § andra stycket i utredningens förslag, äro av rent formell natur. Genom 19 § första stycket i departementsförslaget, vilket ansluter sig till bestämmelser i 16 § av förslaget till militär förfogandelag, klargöres, att vissa till luftskyddstillstånd knutna rättsverkningar bestå även efter det att luftskyddstillståndet upphört. Andra stycket i departementsförslagets 19 § innefattar en modifiering av motsvarande bestämmelse i utredningens förslag. Det har nämligen icke ansetts lämpligt, att rätten till talan under alla omständigheter skulle prekluderas sex månader efter luftskyddstillståndets upphörande. En dylik regel skulle för de ingalunda otänkbara fall, då skada i följd av en åtgärd icke genast yppades, kunna innebära en obillighet.

20 §.

Om skyldighet för kommuner och enskilda att vidtaga vissa åtgärder för luftskyddets förberedande.

Första stycket av förevarande paragraf motsvarar 12 § i civila luftskyddsutredningens förslag, under det att andra stycket närmast har sin motsvarighet i 30 § av samma förslag, beträffande vilken hänvisas till vad förut (vid 4 §) anförts. Paragrafen har i första hand avseende å förhållandena i fredstid. Beträffande anledningen till att densamma icke medtogs i luftskyddslagen, varest eljest bestämmelserna med avseende å luftskyddets förberedande i fredstid erhållit plats, hänvisas till det i inledningen anförda.

Civila luftskyddsutredningen.

I fråga om kostnaderna för luftskyddet och deras fördelning har utredningen bland annat anfört:

Åtgärder avseende driften vid kommunala verk eller motsvarande anläggningar, som tillhöra enskilda, böra enligt utredningens mening ej bekostas av staten, utan torde som redan antytts kostnaderna härför på grund av det nära sambandet med kommunala förvaltningsgrenar och enskildas intressen böra stanna på vederbörande kommun eller företag. Något tvång att genomföra åtgärderna torde dock i allmänhet ej böra stadgas. Emellertid kunna vissa sådana åtgärder — t. ex. övergång till centralmanövrering för tändning och släckning av den elektriska gatubelysningen — vara av den beskaffenheten att desamma icke endast äro av stor betydelse för luftskyddet utan även innebära en modernisering eller rationalisering av driften eller te sig önskvärda ur andra synpunkter, samtidigt som de kunna genomföras successivt under loppet av flera år. Stundom är kostnaden för åtgärden ringa i förhållande till åtgärdens betydelse för luftskyddet. Under sådana förutsättningar synes rimligt, att viss möjlighet beredes att ålägga ägaren till en dylik anläggning att vidtaga åtgärden i fråga. Det förefaller som om man lämpligen skulle kunna anförtro åt Konungen att meddela ett åläggande av sådant slag. Förutsättningarna härför torde kunna angivas sålunda, att åtgärden dels skall vara av sådan vikt, att med dess vidtagande icke utan äventyrande av luftskyddet kan anstå, dels icke skall för ägaren eller innehavaren medföra oskälig kostnad. Att närmare beskriva åtgärderna synes icke vara erforderligt, utan torde det få ankomma på Konungen att vid meddelande av beslut i dylika frågor beakta samtliga förekommande omständigheter. Ett stadgande av nu angivna innebörd har influtit i utredningens förslag till luftskyddslag.

I motiveringen har ytterligare anförts:

Innan framställning till Konungen göres, böra de lokala luftskyddsmyndigheterna genom förhandlingar söka förmå vederbörande kommun att vidtaga de erforderliga åtgärderna. Man torde kunna utgå ifrån, att förevarande bestämmelse endast i sällsynta fall kan behöva anlitas. Det torde i sådant fall böra ankomma på länsstyrelsen att göra framställning i ärendet.

Yttranden.

Beträffande den av utredningen föreslagna 12 § ha i några yttranden framställts erinringar. Dessa gå bland annat ut därpå, att bestämmelser borde meddelas om rätt till ersättning för åtgärder, varom här är fråga.

Sålunda har *länsstyrelsen i Uppsala län* anfört:

Den här föreslagna befogenheten torde vara nödvändig för luftskyddets genomförande, och detta torde gälla oberoende av kostnaden. Beträffande frågan om ersättning till ägaren eller innehavaren för kostnad synes däremot, som om den i 20 § 2 momentet föreslagna principen borde tillämpas jämväl i förevarande fall. Härav följer också att rekvisitionslagens organisation och procedur böra kunna anlitas i förevarande fall. Särskilt stadgande därom erfordras för att före luftskyddstillståndets inträdande rekvisitionslagen skall kunna tillämpas. Att härutinnan avvikelse från eljest gällande regler således skulle ske, synes icke böra utgöra hinder, då åtgärder av ifrågavarande slag, exempelvis ändring av belysningsanordningar och dylikt, ur luftskyddssynpunkt torde vara synnerligen viktiga och tillika taga så lång tid, att de icke kunna uppskjutas till luftskyddstillståndets inträde.

Även i den inom *rikskommissionens kansli* upprättade promemorian har framhållits behovet av bestämmelser angående ersättning för kostnad eller olägenhet i följd av ifrågavarande slag av åtgärder. Frågan huruvida ersättning skulle utgå och storleken av eventuell ersättning borde bestämmas av en enligt lagen om skiljemän tillsatt skiljenämnd.

Kommerskollegium har yttrat:

Kollegium vill ifrågasätta, huruvida icke i luftskyddslagen böra intagas bestämmelser i syfte att ersättning må kunna, där så finnes påkallat, utgå för kostnaderna för med stöd av stadgande i 12 § luftskyddslagen tvångsvis genomförd åtgärd. I fråga om avfattningen av 12 § vill kollegium framhålla följande. Av motiveringen synes framgå, att ifrågavarande kommunala eller enskilda anläggningar eller inrättningar förutsättas vara i avseende å driftens beskaffenhet av i huvudsak samma slag. Till undvikande av att uttrycket enskild anläggning eller inrättning vid tillämpningen erhåller en vidsträcktare innebörd än som, såvitt motiveringen utvisar, varit avsedd, torde en omformulering vara önskvärd.

Länsstyrelsen i Blekinge län har ansett ifrågavarande paragraf böra kompletteras med ett tillägg angående befogenhet för Konungen att föreskriva även kostsammare åtgärder på kommunens eller statens bekostnad; i varje fall vore begreppet »oskälig» i behov av närmare bestämning.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har anfört:

I några fall stipulerar lagförslaget obligatoriska åtgärder från kommmunernas sida. En dylik bestämmelse i 12 § har fått en rätt vid avfattning. Avgörande för tvångsförfarandet skall å ena sidan vara, att med en viss åtgärds vidtagande icke utan äventyrande av luftskyddet kan anstå, och å andra sidan, att ägaren eller innehavaren av verket eller anläggningen icke drabbas av oskälig kostnad. Bedömandet av dessa faktorer skulle tillkomma Kungl. Maj:t. I motiveringen uttalas, att man genom förhandlingar med kommunen bör söka uppnå godvillig lösning och att bestämmelsen endast i sällsynta fall torde behöva anlitas. Om man därvid räknat med, att risken för ett tvångsföreläggande skall göra kommunerna »förhandlingsvilliga» må lämnas därhän. Som exempel på fall, där tvångsbestämmelse skulle kunna komma till användning, nämnes övergång till centralmanövrering för tändning och släckning av den elektriska gatubelysningen. Om de kostnader, som här kunna möta, föreligga inga beräkningar. I praktiken torde också andra mer eller mindre kostnadskrävande åtgärder vara att räkna med. Önskvärt synes därför

vara, att man på ett tidigt stadium, i samförstånd med kommunalförvaltningen, möjliggör ett klarare bedömande av den här föreliggande kostnadsfrågan. Viktigt synes vara, att kommunerna tillförsäkras ett kompetent bedömande av tvångsåtgärdernas innebörd genom ett stadgande, att lämplig sakkunnig myndighet i varje fall skall höras. En utväg vore givetvis också att förlägga avgörandet hos central myndighet med besvärsrätt för kommunerna över dess beslut.

Stockholms handelskammare och *Sveriges industriförbund* hava yttrat:

12 § av förslaget till luftskyddslag innehåller bestämmelsen, att Konungen äger ålägga ägare eller innehavare av »kommunal eller enskild anläggning» att vidtaga viss åtgärd avseende driften vid ifrågavarande anläggning, därest åtgärden är av sådan vikt, att med dess vidtagande icke utan äventyrande av luftskyddet kan anstå. I 11 § fastslås skyldighet för ägare eller innehavare av »egendom, som beröres av luftskyddets planläggning», att underkasta sig utförandet av åtgärd för beredande av luftskydd. Åtgärd enligt förstnämnda lagrum är ägaren eller innehavaren skyldig vidtaga, så snart densamma icke för honom medför oskälig kostnad, medan däremot beträffande åtgärd enligt sistnämnda lagrum förutsättes, att utförandet icke för ägaren eller innehavaren skall medföra någon kostnad eller olägenhet alls. Med hänsyn till denna olikhet i förutsättningarna för tillämpningen av det ena och det andra lagrummet synes det önskvärt, att skillnaden mellan »enskild anläggning» enligt 12 § och »egendom som beröres av luftskyddets planläggning» enligt 11 § på ett fullt tydligt sätt framgår av lagtexten.

Departementschefen.

Enligt 11 § luftskyddslagen — motsvarande 11 § andra stycket i utredningens förslag — är ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, som beröres av luftskyddets planläggning, pliktig att med avseende å egendomen tåla åtgärd, som av länsstyrelsen prövas erforderlig för beredande av luftskydd och som för honom icke medför kostnad eller olägenhet. Såsom exempel på åtgärder, som avses med stadgandet, nämnes i motiven uppsättande av sirener på statens bekostnad. Beträffande genomförande i fredstid av andra luftskyddsåtgärder än som avses i nyssnämnda stadgande — d. v. s. sådana, som för kommuner eller enskilda medföra kostnad eller olägenhet — har icke upptagits någon allmän bestämmelse i luftskyddslagen (frånsett vad som kan innefattas i skyldigheten att enligt 10 § lämna biträde vid planläggningen). Ej heller utredningens förslag upptog något allmänt stadgande i detta hänseende. Nu förevarande paragraf innefattar en specialbestämmelse beträffande särskilt viktiga åtgärder avseende driften vid kommunala eller enskilda anläggningar.

Vissa av de erinringar, som framförts mot ifrågavarande paragraf, torde syfta till en sådan generalisering av densamma, att den komme att utfylla den antydda bristen på en allmän bestämmelse om genomförande i fredstid av mera kostsamma och i enskildas rättssfär ingripande luftskyddsåtgärder. Det må också medgivas, att från en mera teoretisk eller systematisk synpunkt ett dylikt stadgande kan synas motiverat. Att utredningen icke i sitt förslag medtagit någon allmän bestämmelse av denna innebörd torde ha sin grund

däri, att staten enligt utredningens mening icke kan anslå medel till bekostande av dylika åtgärder. Utredningen har under sådana förhållanden nöjt sig med en bestämmelse om vad den ansett kunna påläggas kommuner och enskilda utan ekonomisk medverkan från statens sida. Utredningens förslag beträffande kostnaderna för luftskyddet har numera i princip godtagits av statsmakterna. Detta utesluter givetvis icke, att i framtiden anslag av statsmedel kunna visa sig nödvändiga för andra ändamål än de, varmed utredningen räknat, således även för gäldande av ersättning åt kommuner eller enskilda, som bliva lidande genom särskilda luftskyddsåtgärder. I den mån medel finnas tillgängliga för sådant ändamål, torde man emellertid kunna förvänta, att frivillig överenskommelse om åtgärdernas genomförande skall kunna träffas, och det synes under sådana förhållanden obehövligt att — åtminstone för närvarande — belasta lagstiftningen med bestämmelser härutinnan. En utvidgning av förevarande stadgande i den riktningen, att ägare eller innehavare av de anläggningar och inrättningar, varom här är fråga, åläggas vidsträcktare skyldigheter utan rätt till motsvarande ersättning anser jag mig icke kunna förorda. Att fastställa någon absolut eller relativ kostnadsgräns för de skyldigheter, stadgandet innebär, torde icke låta sig göra, utan man lär i detta hänseende få nöja sig med den av utredningen föreslagna begränsningen, att åtgärden icke skall få medföra oskälig kostnad. Genom att beslutanderätten anförtros åt Kungl. Maj:t torde erforderliga garantier vinnas såväl för en grundlig utredning, genom remisser och annorledes, av ärenden av hithörande slag som för en väl avvägd rättstillämpning.

Vad beträffar förhållandet mellan 11 § luftskyddslagen och förevarande stadgande, må ytterligare framhållas, att alla de anläggningar, som avses med sistnämnda bestämmelse, inbegripas i 11 § luftskyddslagen. Det är åtgärdens beskaffenhet och vikt, som blir avgörande för frågan, huruvida förevarande paragraf kan tillämpas. Något förtydligande av lagrummet i det hänseende, som nu sagts, synes knappast vara erforderligt.

I fråga om tillämpningen av tvångsföreläggande beträffande enskilda anläggningar har, såsom kommerskollegium anmärkt, den av utredningen föreslagna lagtexten erhållit en vidare avfattning än som enligt motiveringen synes vara åsyftad. I motiven talas nämligen om kommunala verk och »motsvarande anläggningar, som tillhöra enskilda». Emellertid torde en tillämpning av stadgandet enligt dess föreslagna lydelse icke vara ägnad att inge betänkligheter, och någon ändring i nu nämnda avseende synes därför icke böra ske.

Med hänsyn till vad ovan anförts ha skäl icke ansetts föreligga att i sak avvika från de bestämmelser i utredningens förslag, som motsvara första stycket av förevarande paragraf; dock har detta stycke i formellt hänseende undergått vissa ändringar. Såsom en följd av departementsförslagets ändrade uppställning har till nyssnämnda bestämmelser fogats ett särskilt stadgande om de tvångsmedel, som böra stå till buds för genomförande i händelse av tredska av de åtgärder, varom i lagrummet är fråga. Detta stadgande — utgörande paragrafens andra stycke — upptager dels efter mönster av luft-

skyddslagen en bestämmelse om rätt att förelägga vite och dels i överensstämmelse med 4 § 2 mom. i departementsförslaget en bestämmelse angående ombesörjande av åtgärderna i händelse av vederbörandes tredska och en hänvisning till reglerna i samma lagrum angående uttagande av kostnaderna av den försumlige.

21 och 22 §§.

Allmänna bestämmelser.

Dessa paragrafer motsvara respektive 31 § och 33 § första stycket i utredningens förslag, vilket i dessa delar icke föranlett några uttalanden i de avgivna remissutlåtandena. Departementsförslaget överensstämmer i sak med utredningens förslag. Förevarande paragrafer ha samma lydelse som respektive 17 och 19 §§ luftskyddslagen.

Lagens ikraftträdande.

Lagen föreslås skola, i likhet med den föreslagna rekvisitions- och förfogandelagstiftningen, träda i kraft den 1 juli 1938.

Departementschefens hemställan.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över omförmälda förslag till *lag om förfoganderätt för luftskyddets behov,* av den lydelse bilaga *(Bilaga A)* till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Bilaga A.

Förslag

till

Lag om förfoganderätt för luftskyddets behov.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Bestämmelserna i 2—16 §§ skola äga tillämpning allenast då luftskyddstillstånd, varom förmäles i 13 § luftskyddslagen, är rådande.

2 §.

Konungen eller, efter Konungens förordnande, länsstyrelse eller annan myndighet äger föreskriva, att invånare å ort, som hotas av anfall från luften, skola taga uppehåll utom sin bostad eller bostadsort ävensom, i den mån det prövas nödvändigt, bestämma, varest uppehåll skall tagas.

3 §.

1 mom. Länsstyrelsen äger, då det prövas nödvändigt för luftskyddsändamål, taga i anspråk markområden, byggnader, utrymmen, transportmedel, utrustningspersedlar, materialier och annan egendom, som tillhör eller innehaves av kommuner eller enskilda. Utrustningspersedlar eller materialier, som någon innehar för beredande av luftskydd åt sig eller sin familj eller hos honom anställda personer eller för skyddande av egendom, vilken av honom innehaves, må dock icke tagas i anspråk i vidare mån än persedlarna eller materialierna finnas vara obehövliga för sådant ändamål.

2 mom. Markområden, byggnader och utrymmen så ock transportmedel, vilka icke stadigvarande erfordras för luftskyddsändamål, tagas i anspråk med nyttjanderätt. Förbrukningsartiklar och egendom i övrigt, som kan antagas bliva förstörd eller komma att väsentligt minska i värde, tagas i anspråk med äganderätt. Annan egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke länsstyrelsen finner lämpligt eller ägaren påfordrar, att egendomen övertages med äganderätt.

4 §.

1 mom. Ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, för vilken luftskyddsplan uppgjorts eller luftskydd eljest erfordras, är pliktig att tåla eller vidtaga de åtgärder med avseende å egendomen ävensom dess inredning och utrustning, som av länsstyrelsen prövas erforderliga för luftskyddets genomförande.

2 mom. Underlåter någon att vidtaga åtgärd, som i 1 mom. avses, äger länsstyrelsen ombesörja denna, och må kostnaden härför, efter prövning av domstolen i den ort, där åtgärden ägt rum, uttagas av den försumlige, i den

mån han icke på grund av stadgande i denna lag eller eljest är berättigad till ersättning för åtgärden.

5 §.

1 mom. För åtgärd, som avses i 3 § 1 mom. eller 4 § 1 mom., är med nedan i 2 och 3 mom. angivna undantag ägare eller innehavare av egendom, som beröres av åtgärden, berättigad till ersättning av kronan.

För egendom, som övertages med äganderätt, lämnas full ersättning. Då egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, lämnas full ersättning för avkastning eller nytta, som ägaren eller innehavaren går förlustig, samt för skada eller avsevärd försämring, som i följd av egendomens begagnande för luftskyddsändamål uppkommer å egendomen. Kostnad eller skada i följd av åtgärd, som avses i 4 § 1 mom., skall till fullo gottgöras.

2 mom. Ersättning utgår icke till kommun för materiell, som inom luftskyddsområde, vartill kommunen hör, tages i anspråk för ordnings- eller vakttjänst, brandtjänst, indikerings-, sanerings- eller röjningstjänst, reparationstjänst, sjukvårdstjänst eller annan dylik luftskyddstjänst, ej heller för mistad avkastning eller nytta av annan kommunen tillhörig egendom, som tages i anspråk med nyttjanderätt.

3 mom. Avser åtgärden huvudsakligen beredande av skydd för egendom, som i 4 § 1 mom. sägs, eller för sådan egendoms ägare eller innehavare, eller för personer, som vid den tid, då luftskyddstillstånd inträdde, bodde eller vistades inom egendomen eller eljest nyttjade denna, utgår ersättning allenast om och i den mån det med avseende å storleken av kostnad eller skada, som föranledes av åtgärden, samt omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

6 §.

Anspråk på ersättning för åtgärd, som avses i 3 § 1 mom. eller 4 § 1 mom., skall, där ej 4 § 2 mom. är tillämpligt, prövas i den ordning, som är stadgad beträffande rekvisition för krigsmaktens behov. Ändå att egendom är avsedd att tagas i anspråk vid särskilda tillfällen, må ersättningen bestämmas en gång för alla, dock att inskränkning därigenom icke sker i rätten till ersättning för skada, som ej förutsetts. Angående sätt och tid för ersättningens erläggande skall gälla vad i rekvisitionslagen stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

7 §.

Har med äganderätt tagits i anspråk egendom, som borgenär hade såsom pant eller eljest under panträtt i handom, skall ersättningen för egendomen överlämnas till överexekutor i den ort, där egendomen togs i anspråk. Lag samma vare, där borgenären hade panträtt i egendomen utan att hava den under panträtt i handom eller ägde rätt att kvarhålla egendomen till säkerhet för fordran samt borgenären tillika, innan ersättningen guldits, yrkat utfå betalning därur hos den, som det tillkommer att gälda ersättningen.

I fråga om överexekutors förfarande med ersättning, som avses i föregående stycke, skall gälla vad om fördelning hos utmätningsman av köpeskilling för utmätningsvis såld lösegendom är stadgat.

8 §.

Länsstyrelsen äger ålägga envar att lämna upplysning huruvida och i vilken myckenhet han innehar viss egendom, som kan behöva tagas i anspråk för luftskyddsändamål.

Åsidosätter någon skyldighet att lämna upplysning, som i första stycket avses, eller finnes skälig anledning misstänka, att han söker vilseleda i sådant hänseende, må undersökning verkställas av kontor, lagerlokal eller annan lägenhet, varöver han förfogar, så ock granskning ske av hans handelsböcker och affärshandlingar. I fråga om befogenhet att besluta angående undersökning eller granskning, som nu nämnts, samt beträffande tid, då undersökning må äga rum, och förfarandet därvid skola bestämmelserna angående husrannsakan äga tillämpning.

9 §.

Kommun är pliktig att i enlighet med planerna för luftskyddet på anfordran av länsstyrelsen ställa kommunala kårer ävensom annan hos kommunen anställd personal till förfogande för luftskyddstjänst; dock vare kommun icke skyldig att för något slag av luftskyddstjänst tillhandahålla större personal än som, då luftskyddstillstånd inträdde, var anställd inom vederbörande kår eller annan mot luftskyddstjänsten svarande gren av kommunens förvaltning.

För fullgörande av vad enligt första stycket åligger kommun utgår icke ersättning.

10 §.

Länsstyrelsen äger uttaga erforderlig personal för att fullgöra luftskyddstjänst. Därvid må icke uttagas män under aderton eller över sextio år eller kvinnor, såvida de icke frivilligt åtaga sig den tjänstgöring, varom är fråga, eller ock behovet av personal icke annorledes kan på tillfredsställande sätt fyllas.

11 §.

För tillfälligt utförande av arbete för luftskyddet, som är av synnerligen brådskande art och ej är att hänföra till luftskyddstjänst, äger länsstyrelsen uttaga varje för sådant arbete lämpad person.

Ägare eller innehavare av fastighet eller annan egendom, som upplåtits till bostäder, samt personer, vilka i fråga om tillsyn å egendomen företräda ägaren eller innehavaren, ävensom arbetsgivare äro skyldiga att lämna biträde vid sådan uttagning av personal, som avses i denna paragraf.

12 §.

För uttagande av personal, som avses i 10 § och 11 § första stycket, äger länsstyrelsen ålägga envar att inställa sig inför länsstyrelsen eller den, som av länsstyrelsen förordnats att biträda med uttagningen. Den som uttagits står under lydnad av länsstyrelsen, vederbörande luftskyddschef samt den eller de personer, som av länsstyrelsen förordnats att utöva befäl över uttagen personal.

Om ersättning till uttagen personal gäller vad därom framdeles kan bliva bestämt.

13 §.

Därest någon utebliver utan anmält laga förfall eller avviker från tjänstgöring eller arbete, vartill han uttagits enligt 10 § eller 11 § första stycket, eller från förrättning, vid vilken han jämlikt 12 § ålagts inställa sig, äger länsstyrelsen förordna, att han omedelbart skall genom polismyndighetens försorg hämtas.

14 §.

Länsstyrelsen må i den utsträckning, som finnes lämplig, uppdraga åt luftskyddschef att inom luftskyddsområde utöva de befogenheter, som enligt 3 och 4 §§, 8 § första stycket samt 9—13 §§ tillkomma länsstyrelsen.

15 §.

Myndighets beslut i fall, som avses i 2—4 samt 8—14 §§, skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

16 §.

Den som åsidosätter föreskrift eller föreläggande, som meddelats med stöd av denna lag eller enligt 22 § utfärdade bestämmelser, straffes med dagsböter eller fängelse; äro omständigheterna synnerligen försvårande, må dömas till straffarbete i högst två år. Lag samma vare, där någon i fall, som i 8 § första stycket sägs, mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift om förhållande, som i sistnämnda lagrum avses.

Fortsätter någon under tid, då han är ställd under tilltal för brott, som i första stycket sägs, samma brott, skall han för varje gång åtal därför anhängiggjorts fällas till det straff, som är bestämt för sådant brott; dock må sammanlagt frihetsstraff icke överstiga två år.

17 §.

Vad som inhämtas vid undersökning eller granskning, som i 8 § andra stycket omförmäles, må ej yppas i vidare mån än som erfordras för vinnande av det med undersökningen eller granskningen avsedda ändamålet. Bryter någon häremot, straffes med dagsböter eller fängelse.

18 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras gäldande, skola de förvandlas enligt allmän lag.

19 §.

Beträffande ansvar för brott, som avses i 16 §, samt ersättning, vartill någon enligt denna lag blivit berättigad under luftskyddstillstånd, skall, ändå att luftskyddstillståndet upphört, vad i denna lag stadgas fortfarande äga tillämpning.

Anspråk på ersättning skall vid talans förlust framställas inom sex månader

efter det luftskyddstillståndet upphört eller, där förhållande, varå anspråket grundas, yppas efter luftskyddstillståndets upphörande, inom sex månader efter det förhållandet yppades, dock senast inom två år efter luftskyddstillståndets upphörande.

20 §.

Ändå att luftskyddstillstånd icke är rådande, må Konungen ålägga ägare eller innehavare av viss anläggning att med avseende å driften vid anläggningen vidtaga sådan åtgärd, som icke utan äventyrande av luftskyddet kan anstå och icke för ägaren eller innehavaren medför oskälig kostnad.

Underlåter någon att ställa sig till efterrättelse åläggande, varom i första stycket sägs, äger Konungen förelägga vite; Konungen må ock låta ombesörja åtgärden, och skall för sådan händelse vad i 4 § 2 mom. är stadgat om uttagande av kostnad äga motsvarande tillämpning.

21 §.

Vad i denna lag är stadgat om länsstyrelse gäller i fråga om Stockholm överståthållarämbetet.

22 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser med avseende å tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1938.

Bilaga B.

Förslag
till
Luftskyddslag.

Härigenom förordnas som följer:

Om luftskyddets organisation.

1 §.

Med *luftskydd* avses i denna lag åtgärder, vilka utan att hänföra sig till det militära försvaret eller försvarsväsendet tillhörande anstalter, åsyfta att försvåra anfall från luften eller begränsa verkningarna av sådant anfall.

2 §.

Tillsyn å luftskyddet inom riket utövas av *luftskyddsinspektionen.*

3 §.

Inom varje län handhar *länsstyrelsen* ledningen av luftskyddet.

4 §.

Varje stad och landsfiskalsdistrikt utgör ett *luftskyddsområde,* där ej Konungen för visst luftskyddsområde fastställer annan omfattning. Ingår i luftskyddsområde delar av skilda län, bestämmer Konungen, till vilket län området i luftskyddshänseende skall anses höra.

5 §.

Inom luftskyddsområde utövas den omedelbara ledningen av luftskyddet under länsstyrelsens inseende av en *luftskyddschef.* Luftskyddschef är för luftskyddsområde, som utgöres av stad, polischefen och för luftskyddsområde, som består av landsfiskalsdistrikt, landsfiskalen; dock äger länsstyrelsen för särskilt fall till luftskyddschef utse annan person. För annat luftskyddsområde än nu nämnts utser länsstyrelsen luftskyddschef.

Länsstyrelsen äger för luftskyddsområde eller viss del därav utse ställföreträdare för luftskyddschefen samt uppdraga åt denne att i de hänseenden länsstyrelsen bestämmer fullgöra luftskyddschefs åligganden och utöva dennes befogenhet.

Särskilt utsedd luftskyddschef samt ställföreträdare för luftskyddschef förordnas för en tid av tre år. Förordnandet kan när som helst återkallas. Befattningshavare vid polisväsendet är skyldig mottaga dylikt uppdrag.

6 §.

1 mom. Kommun äger, där sådant med hänsyn till kommunens intresse finnes påkallat, besluta, att *luftskyddsnämnd* skall tillsättas för att följa luftskyddets planläggning i vad rör kommunen samt bistå länsstyrelsen och luftskyddschefen med råd och upplysningar.

2 mom. Luftskyddsnämnd utses av dem, som i allmänhet utöva kommunens beslutanderätt, samt består av tre eller fem med den kommunala förvaltningen förtrogna personer. Jämte ledamöterna utses suppleanter till lika antal. Därvid bestämmes tillika, i vilken ordning suppleanterna skola inkallas.

Med avseende å valbarhet, rätt att avsäga sig uppdraget, tjänstgöringstid, fyllnadsval, val av ordförande och vice ordförande, ordningen för besluts fattande samt förande av protokoll skall i fråga om luftskyddsnämnd i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat angående byggnadsnämnd.

3 mom. Länsstyrelsen äger kalla luftskyddsnämnd att sammanträda med länsstyrelsen eller dess representant. Luftskyddschef må ock kalla nämnden till sammanträde.

7 §.

Konungen meddelar stadfästelse å stadgar för enskilda sammanslutningar, vilka hava till syfte att främja luftskyddet.

Allmänna bestämmelser om luftskyddets förberedande.

8 §.

Luftskyddsinspektionen verkar för att luftskyddets förberedande sker ändamålsenligt, planmässigt och enhetligt. För sådant ändamål utfärdar inspektionen anvisningar till ledning för myndigheter, enskilda sammanslutningar, vilka önska medverka vid luftskyddet, samt allmänheten.

Närmare bestämmelser om luftskyddsinspektionens organisation och verksamhet meddelas av Konungen.

9 §.

Länsstyrelsen åligger med avseende å luftskyddets förberedande:

att med ledning av givna föreskrifter eller anvisningar bestämma den huvudsakliga omfattningen av planläggningen inom länets olika delar;

att granska de för varje luftskyddsområde uppgjorda planerna;

samt att i övrigt leda och övervaka förberedelsearbetet inom länet.

10 §.

Luftskyddschef uppgör plan för luftskyddet och ansvarar i övrigt för dess förberedande inom luftskyddsområdet.

11 §.

Det åligger kommun att lämna erforderligt biträde vid planläggningen av luftskyddet i vad denna berör kommunen.

Ägare eller innehavare av anläggning, inrättning, fastighet eller annan egendom, som beröres av luftskyddets planläggning, vare ock skyldig att därvid lämna erforderligt biträde ävensom att underkasta sig utförandet av åtgärd för beredande av luftskydd, som för honom icke medför kostnad eller olägenhet.

12 §.

Finnes åtgärd avseende driften vid kommunal eller enskild anläggning eller inrättning vara av sådan vikt, att med dess vidtagande icke utan äventyrande av luftskyddet kan anstå, må Konungen ålägga ägaren eller inne-

havaren av anläggningen eller inrättningen att vidtaga åtgärden, därest denna icke för honom medför oskälig kostnad.

13 §.

Luftskyddsövning, om vars hållande Konungen ej förordnat, må, där allmänhetens medverkan påkallas, icke anordnas utan tillstånd av länsstyrelsen, som äger meddela de föreskrifter med avseende å belysnings anordnande, signalering med ljudsignalapparater samt allmän ordning och säkerhet i övrigt, vilka finnas påkallade.

Om undantag från bestämmelser i allmänna författningar angående trafiken förordnar Konungen.

Särskilda bestämmelser med avseende å krig och krigsfara.

14 §.

Befinner sig riket i krig eller krigsfara, äger Konungen förordna, att riket eller del därav skall försättas i luftskyddstillstånd och att uppgjorda planer för luftskyddet helt eller delvis skola verkställas.

Är sådant förordnande gällande, skall vad nedan i 15—26 §§ sägs äga tillämpning.

Luftskyddstillstånd upphör, när Konungen bestämmer.

15 §.

Konungen äger ålägga inom viss ort boende personer att intill dess annorledes förordnas taga uppehåll utom sitt hemvist å plats, som anvisas eller godkännes av den myndighet, Konungen förordnar. Den som erhållit sådant åläggande eller eljest på myndighets uppmaning lämnat sitt hemvist, må icke återflytta utan tillstånd av myndighet, som nyss nämnts.

16 §.

Kommun är pliktig att, i vad på densamma ankommer, ställa kommunala kårer och annan hos kommunen anställd personal ävensom kommunen tillhörig egendom till förfogande för luftskyddsändamål i den mån sådant är avsett enligt planerna för luftskyddet; dock vare kommun icke skyldig att för något slag av luftskyddstjänst tillhandahålla större personal än som, då luftskyddstillstånd inträdde, var anställd inom vederbörande kår eller annan mot luftskyddstjänsten svarande gren av kommunens förvaltning.

17 §.

1 mom. Länsstyrelsen äger, då det prövas nödigt för luftskyddsändamål, mot full ersättning av statsmedel åt vederbörande ägare eller innehavare taga i anspråk markområden, byggnader, utrymmen, transportmedel, utrustning, materialier och annat, som kräves för luftskyddets genomförande; dock må utrustning och materialier, som någon innehar för beredande av luftskydd åt sig och sin familj eller åt personer, som äro anställda hos honom, eller för skyddande av egendom, som av honom innehaves, icke tagas i anspråk i vidare mån än utrustningen eller materialierna finnas vara obehövliga för nämnda ändamål.

2 mom. Fast egendom och byggnader ävensom transportmedel, vilka endast för särskilda tillfällen ställas till förfogande för luftskyddsändamål, tagas i anspråk med nyttjanderätt. Förbrukningsartiklar och egendom, som

eljest kan antagas bliva förstörd eller komma att väsentligen minska i värde, tagas i anspråk med äganderätt. Annan egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke upplåtaren påfordrar, att egendomen skall övertagas med äganderätt.

3 mom. Framställes från såväl militär myndighet som från länsstyrelse anspråk på egendom, som avses i denna paragraf, äger den militära myndigheten företrädesrätt till egendomen. Ingår i behörigen granskad luftskyddsplan, att egendomen skall tagas i anspråk för luftskyddsändamål, skall dock länsstyrelsens anspråk i första hand tillgodoses, där ej Konungen för visst fall annorlunda förordnar.

18 §.

1 mom. Anfordran att tillhandahålla egendom, som avses i 17 §, skall då det begäres ske skriftligen. Å det mottagna skall lämnas kvitto, vari tillika skall angivas, huruvida upplåtelsen avser äganderätt eller nyttjanderätt.

2 mom. Löseskilling eller legoavgift för egendomen skall bestämmas så snart ske kan. Ändå att egendomen är avsedd att tagas i anspråk endast vid särskilda tillfällen, må legoavgift för densamma fastställas en gång för alla. Då egendom, som tagits i anspråk med nyttjanderätt, icke längre är behövlig för luftskyddsändamål, skall bestämmas, vilken ytterligare ersättning, som må tillkomma upplåtaren.

3 mom. Angående sättet för bestämmande och erläggande av löseskilling, legoavgift eller annan ersättning, som omförmäles i 2 mom., skola stadgandena i rekvisitionslagen äga motsvarande tillämpning.

19 §.

Länsstyrelsen äger ålägga envar att lämna upplysning huruvida och i vilken myckenhet han innehar viss egendom av det slag, som avses i 17 §.

20 §.

1 mom. Ägare eller innehavare av egendom, som avses i 11 §, är skyldig att därmed vidtaga de åtgärder, som anbefallas av länsstyrelsen. Innehavare av nyttjanderätt till egendomen eller av rätt till servitut, till elektrisk kraft eller till avkomst eller annan förmån, som beröres av åtgärden, är ock skyldig att underkasta sig densamma.

2 mom. Medför åtgärd, som i 1 mom. sägs, avsevärd kostnad eller skada, må vederbörande rättsägare tillerkännas ersättning efter ty prövas skäligt. Beslut om ersättning skall meddelas så snart ske kan, och må däri göras förbehåll beträffande rätten till ytterligare ersättning. Ersättningen må, där det befinnes lämpligt, bestämmas att utgå å särskilda tider. I fråga om sättet för ersättningens bestämmande och erläggande skola stadgandena i rekvisitionslagen äga motsvarande tillämpning.

21 §.

Med avseende å belysnings anordnande, signalering med ljudsignalapparater samt allmän ordning och säkerhet i övrigt äger länsstyrelsen meddela bestämmelser och föreskriva åtgärder, som äro erforderliga för luftskyddet.

22 §.

Länsstyrelsen äger uttaga erforderlig personal för att så länge luftskyddstillståndet varar fullgöra ordnings- och vakttjänst, brandtjänst, gasspanings- och saneringstjänst, röjnings- och reparationstjänst, sjukvårdstjänst samt

annan därmed jämförlig luftskyddstjänst. Därvid må icke uttagas krigstjänstskyldiga eller personer, vilka på grund av avtal skola stå till krigsmaktens förfogande i händelse av mobilisering, ej heller män under aderton och över sextio år eller kvinnor, såvida de icke frivilligt åtaga sig den tjänstgöring, varom är fråga. Personer, som på grund av annan civil tjänstgöring än luftskyddstjänst äro jämlikt i särskild ordning givna bestämmelser berättigade till uppskov med inställelse till värnpliktstjänstgöring vid mobilisering, eller vilka utföra sådant arbete, att de, därest de varit värnpliktiga, bort erhålla dylikt uppskov, må icke uttagas till annan luftskyddstjänst än som avser fastighet, verk eller anläggning, varest de hava sitt arbete.

Vid uttagande av personal skall iakttagas, att i första hand uttagas frivilliga, därest de äro lämpliga, och att i övrigt till varje slag av tjänst uttages den personal, som anses lämpligast.

Om ersättning till uttagen personal gäller vad därom framdeles kan bliva bestämt.

23 §.

För tillfälligt utförande av sådant arbete för luftskyddet, som är av synnerligen brådskande art och ej består i tjänstgöring under eller omedelbart efter fientligt angrepp, äger länsstyrelsen uttaga varje för sådant arbete lämpad person, som icke inkallats till krigstjänstgöring eller eljest utför arbete av betydelse för försvarsberedskapen.

Arbetet bör för den uttagna personalen ordnas så, att envar vid sidan av luftskyddsarbetet nödtorftigt kan fullgöra sitt vanliga arbete.

Ägare och innehavare av fastigheter eller annan egendom, som upplåtits till bostäder, samt personer, vilka i fråga om tillsyn å egendomen företräda ägaren eller innehavaren, ävensom arbetsgivare äro skyldiga att lämna biträde vid sådan uttagning av personal, som avses i denna paragraf.

24 §.

Underlåter någon, som uttagits enligt 22 eller 23 §, att på vederbörlig kallelse inställa sig till tjänstgöring eller arbete, som där avses, må länsstyrelsen förordna, att han omedelbart skall genom polismyndighetens försorg hämtas.

25 §.

Länsstyrelsen må i den utsträckning, som finnes lämpligt, uppdraga åt luftskyddschef att inom luftskyddsområde utöva de befogenheter, som enligt 17—24 §§ tillkomma länsstyrelsen. Sådant uppdrag skall meddelas skriftligen.

26 §.

Myndighets beslut, som avses i 15 §, 17 § 1 mom., 19 §, 20 § 1 mom. samt 21—25 §§ må verkställas utan hinder av förd klagan.

27 §.

Anspråk på ersättning för åtgärd, som länsstyrelse eller luftskyddschef vidtagit i samband med luftskyddstillstånd, må icke framställas senare än sex månader efter det luftskyddstillståndet upphört.

Ansvarsbestämmelser m. m.

28 §.

Den som åsidosätter bestämmelsen i 15 § andra punkten eller bryter mot föreskrift, som meddelats med stöd av denna lag, eller i fall, som avses i

19 §, mot bättre vetande lämnar oriktig uppgift om förhållande, som där sägs, straffes med dagsböter eller fängelse, där ej gärningen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff.

Den som under tid då han är ställd under åtal för sådan överträdelse, fortsätter förseelsen, skall för varje gång åtal därför anhängiggöres, fällas till särskilt ansvar.

29 §.

Åtal för förseelse, som avses i denna lag, anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

30 §.

Underlåter någon att vidtaga åtgärd, som anbefallts med stöd av bestämmelse i denna lag, äger den, som anbefallt åtgärden, utan hinder av förd klagan ombesörja denna och må kostnaden härför i vederbörlig ordning uttagas av den försumlige, i den mån han icke på grund av stadgande i denna lag eller eljest är berättigad till ersättning för åtgärden.

Särskilda bestämmelser.

31 §.

Vad här ovan är stadgat om länsstyrelse gäller i fråga om Stockholm överståthållarämbetet.

32 §.

I avseende å luftskyddet vid statens kommunikationsverk ävensom andra verk, företag eller inrättningar av större omfattning eller särskild beskaffenhet äger Konungen, utan hinder av vad ovan är stadgat, meddela särskilda föreskrifter.

Lag samma vare angående luftskyddet inom krigsskådeplats eller mobiliserad fästnings försvarsområde.

33 §.

Konungen äger meddela närmare bestämmelser med avseende å tillämpningen av denna lag.

Konungen utfärdar erforderliga föreskrifter om tillverkning, försäljning samt införsel till riket av luftskyddsmateriel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 oktober 1937.

Närvarande:
justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 27 september 1937 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 11 september 1937, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om förfoganderätt för luftskyddets behov.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Thomas Munck af Rosenschöld.

Förslaget föranledde följande yttranden.

Justitierådet Afzelius, regeringsrådet Aschan och *justitierådet Forsberg:*

Under hänvisning i tillämpliga avseenden till vad i lagrådets samtidigt avgivna utlåtande över förslag till militär förfogandelag av oss anförts rörande vissa där upptagna straffbestämmelser hemställes om sådan ändring i förevarande förslag, att hänvisningen i 1 § begränsas till att avse 2—15 §§, samt att i 19 § uteslutes vad paragrafen innehåller angående fortsatt tillämplighet av ansvarsbestämmelser. Ävenledes kan i 16 § göras förtydligande i motsvarighet till vad som angivits beträffande 14 § i förslaget till militär förfogandelag.

Justitierådet Sandström:

Under hänvisning i tillämpliga delar till vad jag anfört angående förslaget till militär förfogandelag, hemställer jag att hänvisningen i 1 § begränsas till att gälla 2—5 och 8—13 §§ samt att 19 § första stycket må utgå.

Lagrådet:

För att innebörden av stadgandet i 12 § första stycket andra punkten må tydligare framträda och jämväl dess sammanhang med straffbestämmelserna i 16 § skall komma till klarare uttryck synes stadgandet lämpligen kunna erhålla ungefär den avfattning, att den som uttagits är skyldig att i avseende å tjänsten eller arbetet ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som meddelas av länsstyrelsen eller de i förslagets text nämnda personerna.

Då den besvärsrätt, varom förmäles i 15 §, icke synes vara annorstädes reglerad, torde stadgandet i samma paragraf böra i erforderlig mån fullständigas (jfr ock 7 § andra stycket i förslaget till militär förfogandelag).

Av skäl, som torde framgå av utlåtandet över förslaget till militär förfogandelag, synes i förevarande förslag — antingen i 18 § eller under särskild paragraf — böra upptagas ett stadgande av innehåll, att brott, som i 17 § sägs, må av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av målsäganden.

Såsom vid annat tillfälle erinrats av lagrådet (jfr Nytt Juridiskt Arkiv avd. II årg. 1935 s. 83), är innehållet av ett stadgande sådant som det i 21 § föreslagna av självklar beskaffenhet. Särskilt efter utfärdandet av kungörelsen den 21 februari 1919 (nr 69) synes böra konsekvent iakttagas, att en dylik bestämmelse icke upptages i lagar eller andra författningar.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 november 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och försvarsdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, lagrådets den 15 oktober 1937 avgivna utlåtande över det den 11 september 1937 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om förfoganderätt för luftskyddets behov.*

Efter redogörelse för utlåtandets innehåll anför föredragande departementschefen:

I 1 § av det till lagrådet den 30 juni 1937 remitterade förslaget till militär förfogandelag stadgas, att bestämmelserna i 2—15 §§ i lagen skola äga tillämpning allenast när förordnande därom blivit meddelat. Lagrådets flesta ledamöter hava beträffande i sistnämnda förslag förekommande bestämmelser om straff dels för vissa åtgärder, vilka äro ägnade att omöjliggöra eller försvåra förfoganderättens utövning, och dels för brott mot tystnadsplikt i vissa fall uttalat, att ansvar för såväl det ena som det andra slaget av brott självfallet skulle kunna utkrävas oberoende av om förordnande enligt 1 § därom, att bestämmelserna om förfoganderätt skulle äga tillämpning, fortfarande gällde eller icke; uttrycklig bestämmelse härom kunde, då lagens giltighet icke vore inskränkt till viss tid, knappast vara erforderlig. Under hänvisning till detta uttalande har samma majoritet inom lagrådet hemställt om sådan ändring i nu förevarande förslag, att hänvisningen i 1 § begränsas till att avse 2—15 §§ samt att i 19 § uteslutes vad paragrafen innehåller angående fortsatt tillämplighet av ansvarsbestämmelser. Vad lagrådets majoritet sålunda föreslagit har jag ansett mig böra iakttaga.

I sitt utlåtande angående förslaget till militär förfogandelag hava lagrådets flesta ledamöter vidare uttalat, att, därest så skulle anses önskvärt, genom någon jämkning av ordalagen i 14 § första och andra styckena — innefattande vissa av de förut berörda ansvarsbestämmelserna — skulle kunna tydligare utmärkas, att med dessa bestämmelser åsyftades överträdelser, begångna under tid, då förordnande enligt 1 § i lagen vore gällande. Beträffande förevarande förslag har lagrådets majoritet ifrågasatt ett motsvarande förtydligande i 16 §, och har jag funnit lämpligt att i 16 § första stycket vidtaga en jämkning i enlighet med vad lagrådet anfört.

Vad lagrådet erinrat — i formellt hänseende — angående avfattningen av 12 § första stycket andra punkten har föranlett en jämkning i punktens avfattning på sätt lagrådet förordat.

Beträffande 15 § har lagrådet anmärkt, att då den besvärsrätt, varom där förmäles, icke syntes vara annorstädes reglerad stadgandet i samma paragraf torde böra i erforderlig mån fullständigas. I anledning därav hava i nämnda paragraf såsom ett första moment upptagits bestämmelser om klagan över beslut av luftskyddschef samt av länsstyrelse eller annan myndighet, som avses i 2 §. För klagan över luftskyddschefs beslut har besvärstiden angivits till tjugu dagar efter det klaganden erhållit del av beslutet, d. v. s. samma tid, som enligt gällande rekvisitionsförordning är stadgad för besvär över lokal värderingsnämnds beslut. Beträffande tid för överklagande av beslut av länsstyrelse eller annan myndighet, som avses i 2 §, har skäl icke ansetts föreligga att frångå den i allmänhet för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut bestämda tiden — före klockan 12 å trettionde respektive inom de nordligaste länen fyrtiofemte dagen från delfåendet av det beslut, som överklagas (förordningen den 14 december 1866, nr 81, angående ändring av gällande stadganden om tid för besvärs anförande i mål, som handläggas av förvaltande myndigheter och ämbetsverk) — vilken tid torde vara tillämplig även å klagan över länsstyrelses beslut jämlikt luftskyddslagen.

I sitt utlåtande över förslaget till militär förfogandelag har lagrådet uttalat, att tillämpning av straffbestämmelsen i 14 § tredje stycket — motsvarande straffbestämmelsen i 17 § i förevarande lagförslag — torde böra ifrågakomma endast när detta påkallades av den, som hade intresse av att där åsyftade uppgifter rörande vissa affärsförhållanden icke bleve obehörigen yppade. På sätt som skett i jämförliga fall enligt åtskilliga andra lagar (jfr t. ex. lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd 48 §, lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete 34 § och lagen den 18 juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar 8 §) syntes därför böra upptagas ett stadgande av innehåll, att brott, som i 14 § tredje stycket sägs, finge av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av målsäganden. Under åberopande av nu anförda skäl har lagrådet beträffande förevarande förslag yttrat, att däri syntes — antingen i 18 § eller under särskild paragraf — böra upptagas ett motsvarande stadgande angående åtalsrätten. I anledning härav har i 18 § gjorts ett tillägg av den innebörd lagrådet föreslagit.

Slutligen har lagrådet erinrat, att stadgandet i 21 § vore av självklar beskaffenhet och därför icke borde upptagas i lagen. Då emellertid detta stadgande är av samma lydelse som 17 § luftskyddslagen och överensstämmelse mellan nämnda båda lagar torde böra råda, har jag ansett mig icke böra i detta hänseende göra någon ändring i förslaget.

Utöver de ändringar, som förslaget i enlighet med vad nu anförts undergått med anledning av lagrådets erinringar, hava vidtagits mindre jämkningar av redaktionell natur i 3 § 2 mom., 5 § 3 mom., 6 §, 7 § andra stycket, 8 § andra stycket och 19 § andra stycket.

Föredraganden hemställer, att det i enlighet med vad nu angivits ändrade lagförslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Åke Nordwall.